

(2. VI. 2.)

MEMORIE VAN TOELICHTING

Het eindcijfer van dit hoofdstuk der Staatsbegroting bedraagt f 15 619 355,64, tegen f 15 775 910,48 voor 1893 toegestaan.

Dit verschil is een gevolg van lagere raming van de

Iste afdeeling: Kosten der administratie, met	f 1 996 66
IIde afdeeling: Materieel der zeemacht, met	100 240,00
IIIde afdeeling: Personeel der zeemacht, met	132 570,00
IVde afdeeling: Loodswezen, enz., met	32 748,18
Totaal minder	f 276 554,84

waartegenover eene hoogere raming van de

Vde afdeeling: Pensioenen, enz. met	120 000,00
---	------------

Blijft minder f 156 554,84

Tegenover de geraamde uitgaaf voor 1894 op dit hoofdstuk, ad f 15 619 355,64, staat eene geraamde inkomst, bij de wet op de middelen verantwoord wordende, voor:

bijdragen voor de opleiding van adelborsten	f 34 000,00
bijdragen voor de opleiding van aspirant-administrateurs	2 850,00
opbrengst van den verkoop van onbruikbare en overtollige goederen	40 000,00
opbrengst van loodsgelden	1 400 000,00
Totaal	f 1 476 850,00

Iste AFDEELING.

Het eindcijfer dezer afdeeling bedraagt f 409 013,34, tegen f 411 010,00 voor 1893 toegestaan. Dit verschil, voor elk artikel in den toelichtenden staat nader verklaard, is een gevolg van lagere raming van:

Art. 2a. Toelagen aan ambtenaren en bedienden aan het Departement voor gemis van genot van leges, met	f 700,00
Art. 5a. Als boven aan de ambtenaren bij de werven, met	180,00
Art. 6. Zeetraktementen van de officieren bij de werven, met	2 400,00
Totaal minder	f 3 280,00

waartegenover eene hoogere raming van:

Art. 2. Bezoldiging van de ambtenaren bij het Departement, met	f 1 000,00
--	------------

Art. 5. Als boven bij de werven, met	f 133,34
--	----------

Art. 7. Bezoldiging van de ingenieurs, met	150,00
--	--------

Totaal meer f 1 283,34

Blijft minder f 1 996,66

Tot nadere toelichting van de verhooging van art. 2 zij hier nog het navolgende vermeld.

De vermeerdering van het administratief personeel van het Departement met twee 2de-klerken is noodig, in verband met de meerdere werkzaamheden, die het gevolg zijn van de toeneming der koppensterkte van de actieve zeemacht; deze toch is van 1 Juli 1876 tot 1 Januari 1893 gestegen van 7078 tot 9776 koppen, terwijl het personeel aan het Departement dat hen administreert in die jaren niet is uitgebreid. Goede wil en groote ijver konden daardoor niet beletten dat er gaandeweg in de werkzaamheden een belangrijke achterstand kwam, tot bijwerking waarvan het noodig was om schrijvers van de actieve zeemacht tijdelijk aan het Departement te detachceeren. Zal die ongewenschte toestand niet weder terugkeeren, dan is het dringend noodig dat eenige uitbreiding van personeel plaats vinde; de kosten daarvan zijn tot het minimum beperkt.

De in den aanvang van het jaar 1891 te werk gestelde leerling-kaartgraveur heeft de noodige geschiktheid verkregen en verdient in alle opzichten zijne aanstelling tot kaartgraveur. De beide andere kaartgraveurs der hydrographie zijn vroeger aangesteld, één tot hoofdcommies, de andere tot klerk en later bevorderd tot adjunct-commies, 't welk geschiedde om hen te doen deelen in het genot van leges en van het weduwen- en weezenfonds van de ambtenaren behoorende tot de Departementen van algemeen bestuur. Nu deze redenen zijn vervallen, acht de ondergeteekende de zeer oneigenaardige aanstelling van den nieuwen graveur tot klerk ongewenscht. Hij wenscht diens positie en van de na hem te benoemen graveurs te regelen als volgt: aanstelling als graveur op f 600 'sjaars traktement, met tweejaarlijksche verhoogingen van f 200 tot een maximum van f 1800; daarna bij bijzondere geschiktheid en bestaande vacature bevordering tot hoofdgraveur op een traktement van f 2000 'sjaars, met tweejaarlijksche verhoogingen van f 200 tot een maximum van f 2800.

IIde AFDEELING.

Het eindcijfer dezer afdeeling bedraagt f 6 309 270, tegen f 6 418 510 voor 1893 toegestaan. Dit verschil, voor elk artikel in den toelichtenden staat nader verklaard, is een gevolg van lagere raming van:

Art. 13. Aanbouw bij particulieren, waarbij voor 1893 ook gerekend was op

bouwkosten van de *Koningin Wilhelmina der Nederlanden* en de *Reinier Claeszen* op 's Rijks werf te Amsterdam, met f 1 358 000

Art. 17. Aanschaffing van steenkolen, met 20 000

Art. 18. Kosten buitenslands voor herstelling van schepen, met 5 000

Art. 21. Bouwwerken, met 47 300

Art. 22. Onderhoudswerken, met 14 600

Totaal minder f 1 444 900

waartegenover hoogere raming van:

Art. 12. Aanschaffing van materialen, met f 139 950

Art. 14. Aanschaffing enz. van geschut enz., met 785 050

Art. 15. Aanschaffing enz. van torpedo's enz., met 116 000

Art. 16. Aanschaffing enz. van scheepstoomwerktuigen, met . . .	f 73 500
Art. 19. Arbeidsloonen voor 's Rijks werven, met	219 505
Art. 20. Bezoldiging van de be- manning der werkvaartuigen, met	805
Art. 23. Aanschaffing enz. van werktuigen voor de werven, met . . .	850
Totaal meer f	1 335 660
Blijft minder f	109 240

Uit het vergelijkend overzicht betreffende de sommen voor deze afdeling thans aangevraagd en voor 1893 toegestaan, als bijlage A bij deze Memorie gevoegd, blijkt dat:

voor aanbouw, tuigen en uitrusten van nieuwe schepen, daaronder begrepen de artillerie- en torpedobewapening, wordt gevraagd f 3 389 650, zijnde f 108 630 minder dan voor 1893 werd toegestaan;

voor herstelling en uitrusting van schepen in en buiten dienst f 1 222 900, zijnde f 34 550 meer dan voor 1893 werd toegestaan;

voor conservatie van reserveschepen en hunne uitrustingsgoederen f 154 000, zijnde f 800 minder dan voor 1893 werd toegestaan;

voor aankoop, aanmaak en herstelling van materialen, goederen en voorwerpen voor den voorraad f 558 400, zijnde f 27 450 minder dan voor 1893 werd toegestaan;

voor aanschaffing, wijziging en herstelling van geschut, affutage, projectielen, handwapenen, torpedo's enz., behalve voor nieuwe schepen, f 208 200, zijnde f 18 120 minder dan voor 1893 werd toegestaan;

voor aankoop, onderhoud en herstelling van gereedschappen en werktuigen, aanbouw, onderhoud en herstelling in eigen beheer van werfinrichtingen, werkvaartuigen en gebouwen f 395 115, zijnde f 31 595 minder dan voor 1893 werd toegestaan;

voor algemeenen dienst en proefnemingen f 381 005, zijnde f 42 805 meer dan voor 1893 werd toegestaan.

De thans voor nieuwen aanbouw aangevraagde sommen moeten strekken om van de drie in 1893 op stapel gezette panterschepen, waaraan ingevolge machtiging van Hare Majesteit de Koningin-Weduwe, Regentes, de namen werden gegeven van *Evertsen*, *Piet Hein* en *Kortenaer*, den bouw voort te zetten, en ten behoeve van daarvoor aan te schaffen torpedomaterieel, terwijl daaruit tevens gekweten zullen worden een deel van het artillerie-materieel en van de benodigde pantser. Ten einde te geraken tot eene keus van de fabriek waaraan de vervaardiging der pantserplaten kan worden opgedragen, zullen eerlang vergelijkende proeven genomen worden met proefplaten van de meest gunstig bekende inrichtingen in Engeland, Frankrijk en Duitschland.

Hoewel het cijfer op art. 19 voor arbeidsloonen uitgetrokken nagenoeg f 220 000 hooger is dan ten vorigen jare werd toegestaan, zal in werkelijkheid een geringer bedrag aan loonen worden uitbetaald, daar om de bekende redenen de loonen besteed voor de *Koningin Wilhelmina* en de *Reinier Claessen* in de vorige en ook in het loopende dienstjaar uit art. 13 werden gekweten.

De meerdere kosten voor de rubriek „algemeene dienst en proefnemingen” zijn aan dezelfde oorzaak te wijten; ook daarvan kwam in vorige jaren een deel ten laste van art. 13.

Zooals hierachter uit het overzicht van de belangrijkste gesloten contracten zal blijken, werd de bouw van de *Evertsen* opgedragen aan de Koninklijke Maatschappij de Schelde te Vlissingen, aan welke ook de vervaardiging van de werktuigen en ketels voor de *Kortenaer* werd toevertrouwd, en die van de *Piet Hein* aan de Nederlandsche

Stoombootmaatschappij te Rotterdam. De *Kortenaer* werd op 's Rijks werf te Amsterdam op stapel gezet. De kielen dezer schepen werden respectievelijk gelegd op 14, 20 en 13 Juni.

De contractsprijs voor de *Evertsen* bedraagt, evenals voor de *Piet Hein*, voor romp, werktuigen enz. f 1 760 000. In dien prijs zijn de pantser niet begrepen, wijl daarvoor afzonderlijk gecontracteerd zal worden. De werktuigen en ketels voor de *Kortenaer* worden geleverd voor f 480 000. De schepen moeten voltooid zijn 30 maanden na de goedkeuring der contracten, welke op 11 Maart jl. plaats had. Daar voor de hoofdbewapening kanonnen van 21 cM. van de kanonneerbooten afkomstig bestemd worden, zullen deze panterschepen natuurlijk minder kosten dan de vroeger opgegeven 28 ton gouds. Zoolang echter voor de pantserplaten niet is gecontracteerd, is het niet wel mogelijk de juiste cijfers mede te deelen.

Daar de proeftochten met het pantserdekschip *Koningin Wilhelmina der Nederlanden* eerst in den aanvang van 1894 kunnen gehouden worden, moest nog een gering bedrag voor arbeidsloon en materieel voor dien bodem worden uitgetrokken.

De vereischte sommen zijn op de begrooting gebracht voor voorzieningen en herstellingen aan rompen, machines en inventarissen van die schepen en vaartuigen welke voor nieuwe bestemmingen gereed gemaakt moeten worden; aan de raming dier sommen werden de vroeger onder dezelfde omstandigheden noodig gebleken bedragen ten grondslag gelegd.

In verband met de voorgenomen reorganisatie van het korps mariniers, waarbij dit korps van de bewaking van 's Rijks werven zal worden ontheven, is voor versterking van de werfpolitie, die nu ook met de bewaking gedurende den nacht belast zal worden, een hooger cijfer uitgetrokken. Die verhooging bedraagt over de drie werven te zamen f 13 465 (de verstrekking van kleding daaronder begrepen), doch moet verminderd worden met een bedrag van f 6000, zijnde de kosten die thans nog voor wachtloonen aan de mindere geëmployeerden en werklieden worden uitbetaald, en bij de nieuwe regeling bezuinigd worden. Tegenover de belangrijke besparing op art. 30 te verkrijgen, zal dus het politietoezicht slechts f 7465 meer kosten.

Het fregat *Tromp* werd in dienst gesteld en naar Oost-Indië gezonden om deel uit te maken van het auxiliair eskader, ter vervanging van het fregat *Atjeh*, dat naar het vaderland terugkeert en dat, evenals de fregatten *Johan Willem Friso* en *van Speyk*, de noodige voorzieningen zal ondergaan.

Het fregat *de Ruyter*, teruggekeerd uit West-Indië, wordt weder gereed gemaakt voor eene reis naar Oost-Indië en terug.

De korvet *van Galen* moet voor den actieven dienst worden afgekeurd; de ketels en machines, van een verouderd type, zouden tot herstelling belangrijke kosten vorderen, welke de romp niet meer waard wordt geacht. Zij zullen daarom uit het schip genomen worden, dat bestemd blijft om later tot wachtschip of voor eenigen dergelijken dienst te worden gebezigd.

Het pantserdekschip *Koningin Wilhelmina der Nederlanden* zal na indienststelling een proeftocht in de Noordzee houden en daarna het fregat *Koningin Emma der Nederlanden* bij het auxiliair eskader aflossen.

De schoener *Bonaire* zal, na gedurende de wintermaanden dienst te hebben gedaan bij het politietoezicht op de zeevisserij, worden bestemd ter aflissing van de *Suriname* in West-Indië. Laatstgenoemde bodem zal, na de noodige voorziening, aan bedoeld politietoezicht worden toegevoegd.

Van de korvet *Sommelsdijk* zijn ketels en werktuigen hersteld, terwijl aan den romp nog eenige kleine herstellingen worden verricht.

In aansluiting aan de mededeelingen, vervat in de Memorie van Toelichting, gevoegd bij de vorige begrooting, zij aangaande de werkzaamheden, welke tot 1 Juli 1893 op 's Rijks werven werden uitgevoerd of aan particulieren toevertrouwd, het volgende vermeld.

's Rijks werf te Amsterdam.

Het pantserdekschip *Koningin Wilhelmina der Neder-*

landen werd den 22sten October 1892 met goed gevolg door Hare Majesteit de Koningin te water gelaten; de bouw wordt voortgezet en er wordt op gerekend dat het schip op het eind van 1893 gereed komt.

De monitor *Reinier Claeszen* werd verder afgebouwd.

De schoener *Zeehond* kwam in het najaar van 1892 gereed en is den 1sten December van dat jaar te Willemsoord in dienst gesteld voor het politietoezicht op de zeevisserij.

Het artillerie-instructieschip *Bellona* kwam in het begin van dit jaar gereed en werd den 25sten Maart te Willemsoord in dienst gesteld voor de opleiding van kanonniers en konstabelsmaats, ter vervanging van Hr. Ms. *Aruba* en *Hel Loo*.

De torpedoboot *Goentoer* werd door de Nederlandsche Stoombootmaatschappij te Rotterdam van een nieuwen ketel voorzien, deed 5 November 1892 een welgeslaagden proeftocht en werd daarna ter verdere afwerking naar de directie te Amsterdam overgevoerd. Na gereedheid werd deze boot naar Hellevoetsluis gedirigeerd en aldaar opgenomen in de 1ste klasse van reserve.

Met het in aanbouw brengen van het pantserschip *Kortenaar* werd een aanvang gemaakt en den 13 Juni 1893 de kiel van dien bodem gelegd.

De monitor *Cerberus* werd 26 September 1892 naar de fabriek der Nederlandsche Stoombootmaatschappij te Rotterdam overgevoerd om eene machinereparatie te ondergaan en van nieuwe ketels te worden voorzien, welke vervaardigd werden door de Koninklijke Maatschappij »de Schelde» te Vlissingen. Deze bodem keerde na geslaagden proeftocht den 5den Mei j.l. naar Amsterdam terug, onderging aldaar nog eenige voorzieningen aan romp en inventaris en werd den 10den Juni in dienst gesteld.

De monitor *Heiligerlee* en de kanonneerboot *Das* ondergingen na buitendienststelling eenige herstellingen; van laatstgenoemd vaartuig werden de ketels bovendien nagezien.

De korvet *Alkmaar* werd gereed gemaakt voor indienststelling, welke den 6den September plaats had.

Het flottieljevaartuig *Borneo* kwam den 6den April uit Glasgow op 's Rijks werf aan; de van de firma KRUPP ontvangen kanonnen van 10,5 cM. werden opgesteld en het schip voor de indienststelling gereed gemaakt, welke den 21sten Juni plaats had.

Voorts werden aan de overige in dienst en in reserve zijnde schepen en vaartuigen de noodige voorzieningen verricht.

's Rijks werf te Willemsoord.

De monitor *Krokodil* onderging na buitendienststelling eenige voorzieningen aan romp, ketels en machines en werd o. a. van nieuwe krukassen voorzien.

De torpedoboot *Etna* moest in herstelling worden opgenomen ten einde schroefaskoker en schroef te voorzien.

De torpeloboot *Ardjoeno* onderging eene voorziening aan de stuurmachine.

De torpedoboot *XXI* beliep door aanvaring tijdens de manoeuvres op de Zuiderzee eenige schade en moest daartoe in herstelling worden opgenomen.

Op de torpedobooten *Lamongan*, *Makjan*, *Nobo*, *III*, *XXI* en *XXII* werden eenige verbeteringen toegepast.

De voorzieningen aan het fregat *Tromp* liepen in het voorjaar van 1893 af; daarna werd deze bodem gereedgemaakt voor indienststelling.

Het fregat *De Ruyter* keerde den 27sten Maart uit West-Indië terug. De meest noodige voorzieningen werden dadelijk uitgevoerd ten einde het schip zoo spoedig mogelijk gereed te hebben voor den dienst.

Na afloop der voorzieningen vertrok het fregat *van Speyk* 29 October 1892 naar zee en kwam den 9den Juni 1893 ter reede van Texel binnen; het schip wordt den 15den Juli buiten dienst gesteld en wordt weder gereed gemaakt.

De korvet *van Galen* vertrok 12 October 1892 naar Oost-Indië en kwam 6 Juni 1893 weder in Nederland aan; het schip werd onderzocht en als boven reeds gemeld voor actieven dienst afgekeurd.

Het fregat *Johan Willem Friso*, den 7den Augustus 1892 naar zee vertrokken, ankerde 25 Februari 1893 weder ter reede Texel, werd den 16den April uit dienst gesteld en ondergaat thans eenige voorzieningen.

De schoener *Zeehond* onderging eenige wijziging in de

inwendige verdeeling, waardoor hare kolenberging werd vergroot.

Aan de overige schepen en vaartuigen in dienst en in reserve werden voorts de noodige voorzieningen verricht.

De exercitiebatterij *Salamander* werd vervangen door de *Heldin*, welke daartoe verder werd gereed gemaakt; met de slooping van de *Salamander* werd aangevangen.

's Rijks werf te Hellevoetsluis.

De monitor *Draak* onderging eenige voorzieningen.

De kanonneerboot *Dog* werd van nieuwe ketels voorzien en den 1sten Juli 1893 in dienst g-steld tot vervanging van de *Vos*, waarvan de ketels moeten worden onderzocht.

Van het riviervaartuig *Merva* werd de stoomstuurinrichting gewijzigd. Deze bodem werd den 6den Juni 1893 uit dienst gesteld om te worden nagezien en vervangen door het riviervaartuig *Rhenus*.

De korvet *Sommelsdijk*, den 28sten November 1892 in Nederland teruggekeerd werd in deze directie buiten dienst gesteld en in herstelling gebracht.

De schoener *Bonaire* werd den 16den Maart j.l. buiten dienst gesteld en eveneens in reparatie opgenomen.

Voorts werden in deze directie 2 stoomsloepen, 2 munitielichters, 1 werkvaartuig, benevens eenige lichte vaartuigen aangebouwd.

Aan de overige schepen en vaartuigen in dienst en in reserve werden voorts de noodige voorzieningen verricht.

Er werd gecontracteerd met:

W. C. en K. DE WIT te Amsterdam voor een Harfield's patentstoomspil ten behoeve van den monitor *Reinier Claeszen*, vier navy-pompen, eene stoomstuurmachine en een stoom- en hydraulische inrichting tot opvoeren van projectielen voor het pantserschip *Koningin Wilhelmina der Nederlanden* en een Root's blower voor de smederij te Amsterdam;

de Nederlandsche Stoombootmaatschappij te Rotterdam voor den bouw van het pantserschip *Piet Hein*; voor een hulpstoomketel ten behoeve van het artillerie-instructieschip *Bellona*; voor het wijzigen der geschutpoorten van het fregat *Johan Willem Friso*; voor werkzaamheden aan ketels en werktuigen aan boord van het fregat *van Speyk*; voor werkzaamheden tot het verwisselen der ketels en repareeren der werktuigen van den monitor *Cerberus*; voor werkzaamheden aan de werktuigen enz. van het pantserschip *Guinea*; voor de levering van eene stoomstuurinrichting voor den monitor *Reinier Claeszen*; voor eene inrichting tot stoom- en handbeweging voor den geschutstoren van het pantserschip *Koningin Wilhelmina der Nederlanden*, benevens voor werktuigen en ketels voor een stoomsloep van dien bodem;

de Koninklijke Maatschappij de Schelde te Vlissingen voor den bouw van het pantserschip *Evertsen*; voor den aanmaak en de levering van de werktuigen en ketels voor het pantserschip *Kortenaar*; voor de levering van eene stoommachine voor den geschutstoren, uitvoeren van diverse werkzaamheden, het maken van eene handtorenbeweging, alles aan boord en ten behoeve van den monitor *Reinier Claeszen*;

de Nederlandsche Fabriek van werktuigen en spoorwegmaterieel te Amsterdam voor den aanmaak en levering van 2 stel werktuigen en ketels voor stoomsloepen van 30'; voor het afwerken van kanons; voor levering van 6 stel beschermplaten tot revolverkanon van 3,7 c.M. en 4 beschermplaten tot kanons van 3,7 c.M.; voor het herstellen van de ketels van de kanonneerboot *Das*; voor het uitvoeren van diverse werkzaamheden aan boord van het pantserschip *Koningin Wilhelmina der Nederlanden*, en voor het vernieuwen van vlam- en steunpijpen in de ketels van het fregat *Johan Willem Friso*;

de Maatschappij »de Maas» te Rotterdam voor levering eener verbinding van de beide electrische machines aan boord van de schoener *Zeehond*, en voor de herstelling der ketels en werktuigen aan boord van de korvet *Sommelsdijk*;

de Koninklijke Nederlandsche Grofsmederij te Leiden voor diverse herstellingen aan ankers en kettingen; voor de levering van ankers en kettingen werd met die inrichting een contract aangegaan voor den tijd van zes jaren;

WILLEM SMIT en C^o. te Slikkerveer voor eene complete installatie voor electrisch zoeklicht aan boord van den monitor *Bloedhond*; voor eene electrische verlichting en een zoeklicht voor den schoener *Zeehond* en den monitor *Reinier Claeszen*;

B. W. H. SCHMIDT en C^o. te Amsterdam voor de levering van 2 wamachines voor den monitor *Reinier Claeszen*;

P. H. A. KAISER te Amsterdam voor een bakkersoven aan boord van het fregat *van Speyk*;

de Naamlooze Vennootschap de »Industrie", directeur P. SMIT JR., voor stoomketels en werktuigen voor barkassen;

J. F. J. BAR te Delft voor het afwerken van kanonnen en de levering van revolvers en sabels;

G. H. VAN HENGEL en C^o. te Rotterdam voor de levering van buskruitkisten en patroondoozen;

MERREM en LA PORTE te Amsterdam voor de levering van krukassen voor den monitor *Krokodil*; telegraafkoker, ammunitiekokers en torenspil ten behoeve van het pantserdekschip *Koningin Wilhelmina der Nederlanden*; een gegoten stalen kap voor den monitor *Reinier Claeszen* en voor- en achterstevens en roerraam voor het pantserdekschip *Kortenaer*;

R. S. STOKVIS en ZONEN te Rotterdam voor metalen rollen, glacijsplaten en kappen voor het pantserdekschip *Koningin Wilhelmina der Nederlanden*;

MIJNSSEN en C^o. te Amsterdam van een electrisch lichttoestel ten behoeve van de vischtorpedoboot *Krakatau* en met het

Technisch Bureau NIERSTRASZ te Amsterdam voor een dito voor de vischtorpedoboot *Idjen*;

HOTZ en C^o. te Rotterdam voor pantserplaten voor het pantserdekschip *Koningin Wilhelmina der Nederlanden*;

J. L. H. SMITS en C^o. te Amsterdam voor telegrafen voor evengezegden bodem;

E. S. DE JONGE en DIKEMA en CHABOT te Rotterdam voor staal ten behoeve van den bouw van het pantserdekschip *Kortenaer*;

Gezamenlijke Buskruitmakers van Noordholland, Utrecht en Zeeland voor de levering van buskruit;

de Berliner Maschinenbau-Actien Gesellschaft te Berlijn voor torpedo's en waarlooze deelen voor torpedo's en torpedo-inrichtingen voor het pantserdekschip *Koningin Wilhelmina der Nederlanden*;

FRIED. KRUPP te Essen voor geschut, affuiten, granaten enz.;

ELLIOT BROS. te Londen voor electrische machinetelegrafen voor het fregat *van Speyk*;

Deutsche Metallpatronenfabriek te Karlsruhe voor hulzen, slaghoedjes en patronen;

WHITEHEAD en C^o. te Fiume voor torpedokanonnen ten behoeve van het pantserdekschip *Koningin Wilhelmina der Nederlanden*;

WOLFF en C^o. te Walsrode voor schietkatoen.

Ten behoeve van het Departement van Koloniën werd een contract voorbereid met de maatschappij »de Maas" te Rotterdam voor aanmaak en levering van een stoomwerktuig met ketel voor een raderschip in Oost-Indië in aanbouw.

IIIde AFDEELING.

Het eindcijfer dezer afdeeling bedraagt f 5 320 565 tegen f 5 453 135 voor 1893 toegestaan. Dit verschil, voor elk artikel in den toelichten staat nader verklaard, is toe te schrijven aan lagere raming van:

Art. 30. Kosten van het korps mariniers, met	f 15 000
Art. 32. Kosten van werving, met	10 000
Art. 34. Kosten van het Koninklijk Instituut, met	2 400
Art. 35. Kosten van opleiding van officieren van gezondheid, met	10 000
Art. 39. Kosten van schafting, met	70 000
Art. 40. Kosten van kazernes enz., met	585
Art. 43. Transportkosten, met	80 000

Totaal minder. . . f 187 985

waartegenover hoogere raming van:

Art. 24. Vaste traktementen van het korps zee-officiëren, met. f	16 470
Art. 25. Vaste traktementen van het korps officieren van administratie, met	3 020
Art. 26. Vaste traktementen van het korps officieren van gezondheid, met	4 090
Art. 28. Vaste traktementen van het korps officieren-machinist, met	1 640
Art. 29. Vaste traktementen van het korps dek- en onderofficiëren, met	45
Art. 31. Kosten der actieve zeemacht, met	16 000
Art. 33. Kosten van examens, met	700
Art. 36. Kosten van opleiding van aspirant-administrateurs, met	200
Art. 37. Kosten van opleiding van machinisten enz., met	4 250
Art. 41. Verplegingskosten, met	4 000
Art. 42. Kosten van in- en buiten dienst zijnde schepen, met	5 000

Totaal meer. . . 55 415

Blijft minder . . f 132 570

Tot toelichting van de overschrijding van het organieke aantal luitenants ter zee der 2de klasse, gedurende de laatste 5 maanden van het jaar 1894 met gemiddeld een 15tal, waarop bij de raming van art. 24 is gerekend, diene het navolgende:

Sedert het vastgestelde aantal luitenants ter zee der 2de klasse in den loop van het jaar 1889 voltallig werd, klom de tijd die de adelborsten der 1ste klasse in hunnen rang

moesten doorbrengen, alvorens te kunnen worden bevorderd, van $2\frac{1}{2}$, nu reeds tot bijna 4 jaren en het is te verwachten dat, worden daaromtrent geene bijzondere maatregelen getroffen, die tijd gaandeweg zal toenemen tot $5\frac{1}{2}$ jaar of langer. Immers op 15 Juni 1893 waren aanwezig:

3 adelborsten aangesteld 2 Augustus 1889;				
41	idem	idem	idem	1890;
32	idem	idem	idem	1891;
en 32	idem	idem	idem	1892;

terwijl het jaarlijksch verloop bij het korps zee-officieren, blijkens de ervaring van de laatste 16 jaren, op niet meer dan gemiddeld 25 koppen kan gesteld worden, waaronder 2 adelborsten van het Koninklijk Instituut voor de marine.

Kan $2\frac{1}{2}$ à 3 jaar in den regel voldoende worden geacht om den adelborst der 1ste klasse de geschiktheid voor hooger rang te doen verwerven, een diensttijd van meer dan 4 jaren in dien rang is om meer dan ééne reden, vooral ook met het oog op den eigenaardigen toestand waarin hij aan boord verkeert, hoogst ongewenscht.

Is de oorzaak van de trage bevordering eenzijdig toe te schrijven aan de voltalligheid van het korps zee-officieren; in grooter mate is daaraan schuld het aanzienlijk aantal adelborsten dat in de jaren 1885—1888 op het Koninklijk Instituut werd geplaatst.

Dat aantal was toch, met de bedoeling om ter gelegener tijd tot eene uitbreiding van het korps zee-officieren over te gaan, belangrijk grooter genomen dan het jaarlijksch verloop van het korps eischte.

Intusschen mochten de voorstellen, die de Minister DYSENCK bij de Marinebegroting voor het jaar 1890 deed, om tot die uitbreiding te geraken, geene instemming van de Tweede Kamer der Staten-Generaal ontvangen.

De ondergeteekende wenscht op die beslissing vooralsnog niet terug te komen, omdat hij, zooals elders reeds gebleken is of alsnog zal blijken, pogingen wenscht te doen om het, blijkens bijlage D van den toelichtenden staat in oorlogstijd te verwachten tekort van luitenants ter zee, aan te vullen met militie- en met reserve-officieren.

Doch het wordt dan noodig om, voor den tijdduur waarin het aantal adelborsten der 1ste klasse zoo groot zal zijn, dat dientengevolge hunne bevordering tot luitenant ter zee der 2de klasse langer dan 4 jaren op zich doet wachten, eene bepaling in 't leven te roepen, waarbij die bevordering, bij gebleken bekwaamheid en geschiktheid, wordt voorgeschreven na 4 jaren dienst in den rang van adelborst der 1ste klasse, ook al wordt daardoor de organische sterkte van de luitenants ter zee der 2de klasse overschreden.

Aangezien het aantal adelborsten op het Koninklijk Instituut toegelaten, van af 1889 tot en met 1893 zich tot 110 zal bepalen, derhalve tot gemiddeld 22 per jaar, terwijl het voornemen bestaat om in 1894 en volgende jaren tot 1899 slechts 18 te plaatsen, welk getal zonder overwegend bezwaar niet nog meer kan worden verminderd, zal na verloop van ongeveer 12 jaren de toestand weder intreden dat de adelborsten der 1ste klasse binnen 4 jaren bevorderd kunnen worden, zonder dat de organische sterkte van de luitenants ter zee der 2de klasse wordt overschreden.

Met den voorgenomen maatregel wordt dus geenszins bedoeld eene uitbreiding dier organische sterkte, maar alleen eene tijdelijke tegemoetkoming aan een ongewenschten toestand, op eene wijze die ondergeteekende het beste toeschijnt.

Voor 1894 is daartoe noodig 5 maanden op gemiddeld 15 adelborsten te rekenen, die boven de vastgestelde sterkte tot luitenant ter zee der 2de klasse zullen worden bevorderd. Het overcompleet in laatstgenoemden rang zal gaandeweg vermeederen, vermoedelijk tot het jaar 1898, om dan echter weder snel te verminderen totdat ongeveer in 1906 het normale cijfer weder zal zijn bereikt.

In aansluiting aan hetgeen ten voorgaande jare, zoowel in de Memorie van Beantwoording op het Voorloopig Verslag omtrent de Marinebegroting (blad. 22) als bij de mondelinge behandeling van hoofdstuk VI der Staatsbegroting in de Tweede Kamer der Staten-Generaal is gezegd (blad. 641 der *Handelingen*), kan ondergeteekende

omtrent zijne plannen met betrekking tot het personeel van 's Rijks stoomvaartdienst het navolgende mededeelen.

De destijds aangegeven wijzigingen in de opleiding der machinist-leerlingen der 2de klasse zijn met den aanvang van den cursus, Juli 1893, ingevoerd, terwijl door middel der *Staatscourant* ter algemeene kennis is gebracht, dat, te beginnen met 1894: 1°. de maximum leeftijd waarop jongelingen nog tot het examen voor machinist-leerling der 2de klasse kunnen worden toegelaten met één jaar is verminderd, en 2°. de dienstverbintenis van tien op twaalf jaren is gebracht.

Daarentegen zullen de machinisten na dien dienstdienst, zonder verder dienstverband, kunnen blijven doordienen.

In den vervolge zullen, naar ondergeteekende zich voorstelt, de officieren-machinist wel, evenals vroeger, worden getrokken uit de machinisten, doch — behoudens de overgangsbepalingen, gemaakt om de billijkheid tegenover het in dienst zijnde personeel niet uit het oog te verliezen — zal de wijze waarop dit geschieden zal, geheel verschillen van de tot nog toe gevolgde.

In stede van bij keuze te worden bevorderd, zullen de machinisten een toelatingsexamen moeten afleggen om geplaatst te worden op eene te Amsterdam op te richten applicatie-school, en na daar een tweejarigen cursus met goede uitkomst te hebben gevolgd, zullen zij tot officier-machinist worden benoemd.

Op deze wijze zullen betere waarborgen worden verkregen, dat voor de benoeming tot officier-machinist, de bekwaamste machinisten in aanmerking komen, terwijl deze bovendien, door den te volgen cursus, nog beter worden ontwikkeld.

Iedere machinist zal — onder zekere voorwaarden — in de gelegenheid zijn, twee malen het toelatings-examen af te leggen, zoodat voor ieder hunner de weg openstaat voor eene benoeming tot officier-machinist.

Het is duidelijk, dat, bij het beperkt aantal officieren-machinist dat voor de marine in de toekomst wordt noodig geacht, namelijk 12 officieren-machinist der 1ste klasse en 18 der 2de klasse (welk getal echter slechts zeer geleidelijk, dat is niet vóór 1900 zal worden bereikt) niet alle machinisten den officiersrang kunnen bekomen.

Eene nauwkeurige becijfering toont aan, dat van iedere groep der jaarlijks tot machinist-leerling der 2de klasse aangestelden, er gemiddeld niet meer dan 2 tot officier kunnen worden benoemd, wil men er niet toe komen om officieren-machinist van steeds hooger leeftijd te bekomen, ja zelfs vrij spoedig tot den toestand te geraken, dat deze, reeds bij hunne benoeming, voor pensionneering in aanmerking kunnen komen en dus eigenlijk alleen zouden worden benoemd om hun een hooger pensioen te verzekeren, zonder dat door hen in dien hooger rang behoorlijk diensten werden gepresteerd.

Het gevolg hiervan is, dat op de applicatie-school jaarlijks slechts twee, of, wat beter is geoordeeld, iedere twee jaren slechts vier machinisten zullen kunnen worden geplaatst.

Evenwel zal er ieder jaar éénmaal gelegenheid worden gegeven tot het afleggen van het toelatings examen, met het oog op de bezwaren die eene buitenlandsche plaatsing anders voor de machinisten zou kunnen hebben. De geslaagden zullen op een daartoe aangelegden staat worden aangeteekend en regelmatig volgens ancienniteit worden geplaatst.

De regeling van het onderwijs zal worden opgedragen aan een directeur, die tevens les moet geven in de stoomwerktuigkunde, terwijl van de te Amsterdam aanwezige onderwijskrachten zal moeten worden geprofiteerd. Ook zal voor het onderwijs in de natuurkunde over een physisch kabinet moeten beschikt kunnen worden.

Voor directeur — welke betrekking voorloopig aan een voor die taak berekend zeeofficier, op een zeetraktement van f 1200, zal worden opgedragen — zal later waarschijnlijk een der nieuw opgeleide officieren-machinist het meest in aanmerking komen.

Ten einde de uitgaven ten behoeve van de applicatie-school zooveel doenlijk te beperken, zijn voorloopige onderhandelingen aangeknoopt met het bestuur der Kweekschool voor machinisten te Amsterdam en is toezegging verkregen dat het gebruik van het aan die inrichting verbonden physisch kabinet en de aldaar voorhanden instru-

menten zou kunnen worden verleend tegen eene zeer matige jaarlijksche vergoeding.

Voorts wordt het billijk geacht de navolgende toelagen te verleen:

Aan een leeraar in scheikunde	f 200
» » » » scheepsbouw	200
» » » » torpedo-kennis	200
» » » » natuurkunde	300
» » » » werktuigkunde en analytische meetkunde	500

Daar bovendien nog zal moeten worden gerekend op gelden voor leermiddelen, schrijf- en teekenbehoeften enz., zal de jaarlijksche uitgave een maximum van f 3500 kunnen bedragen.

Ondergeteekende vertrouwt dat dit geld zal blijken goed te zijn besteed en de marine daardoor, ook in de toekomst, goed ontwikkelde officieren-machinist zal bekomen, geheel op de hoogte van den vooruitgang in hun vak.

Aangezien de applicatie-school niet vóór 1 September 1894 zal kunnen worden geopend, is op onderdeel a van art. 37 eene som f 950 voor dit doel aangevraagd.

Het onderwijs zal op 's Rijks werf te Amsterdam worden gegeven; het zal noodig zijn daarvoor een paar bestaande kamers in te richten en een lokaal te maken bij het reeds aanwezige chemisch laboratorium. De daarvoor noodig geachte gelden, zijnde f 2000, zijn op de begroting onder art. 37½ uitgetrokken.

Wat de regeling van het personeel van 's Rijks stoomvaartdienst betreft, kan worden medegedeeld, dat het voornemen bestaat, om, grootendeels overeenkomstig de voorstellen der in Maart 1892 door ondergeteekende benoemde commissie, daarin eenige wijzigingen te brengen.

Reeds is gezegd, dat, geleidelijk, het getal officieren-machinist, thans 20, zal worden uitgebreid tot 30, en wel 12 officieren-machinist der 1ste klasse en 18 der 2de klasse. Voorts zullen er komen 25 hoofdmachinisten met graad van hoofdopzichter van fortificatiën; 40 machinisten der 1ste klasse met graad van adjudant-onderofficier; machinisten der 2de en der 3de klasse en machinisten-leerlingen der 1ste en 2de klasse met denzelfden graad als thans en het aantal vast te stellen naar behoefte; 30 hoofdvuurstokers met graad van sergeant, en vuurstokers 1ste, 2de en 3de klasse, evenals thans en met aantal als door de behoefte wordt aangegeven.

Met zorg ontworpen overgangsbepalingen zullen geleidelijk van den tegenwoordigen tot den nieuwen toestand voeren.

De regeling der traktementen van de officieren-machinist zal worden herzien en de verschillende rubrieken zullen op dezelfde wijze worden ingericht als bij de zee-officiëren het geval is. Daarbij zullen de traktementen van de officieren-machinist der 2de klasse nagenoeg onveranderd blijven, hetgeen, met het oog op den jongeren leeftijd waarop de machinisten dien rang voortaan waarschijnlijk zullen bekomen, geheel voldoende voorkomt.

Daarentegen zullen die van de officieren-machinist der 1ste klasse belangrijk hooger gesteld worden, waardoor het verschil in rang tusschen beide categorieën beter in het oog wordt gehouden. Naar gelang der ancienniteit in hun rang zal het vaste traktement op 1700, 1500 en 1300 gulden worden gebracht, en het hoogste zeetraktement (zijnde in tijdelijk emplooi aan den wal, zonder vrije woning) op f 1500 worden gesteld.

Door overgangsbepalingen zal gezorgd worden, dat eenzijdig de belangen der officieren-machinist niet worden geschaad en dat anderzijds eene geleidelijke opklimming tot het hogere traktement wordt verkregen. Bij de begroting is hiermede bereids rekening gehouden.

Het aantal van 25 hoofdmachinisten wordt voldoende geacht, in verband met het grooter aantal officieren-machinist. De machinisten der 1ste klasse, die op het tijdstip waarop de nieuwe regeling zal worden ingevoerd, hebben voldaan aan de voorwaarden tot opname in het vaste korps, worden nog tot hoofdmachinist bevorderd, terwijl uit de hoofdmachinisten nog tot 1 Januari 1900, bij keuze, de aanvulling zal geschieden van de 20 officieren-machinist aruit het korps thans bestaat. Voor de overige machi-

nisten is de bevordering tot officier-machinist, bij keuze, gesloten; doch zullen allen in de gelegenheid zijn het toelatingsexamen te doen voor de applicatie-school. De 10 meerdere officiersplaatsen zullen geleidelijk worden aangevuld door de machinisten die de applicatie-school hebben gevolgd.

Zooals te voorzien is, zullen er aanvankelijk meer dan 25 hoofdmachinisten zijn, en moet het aantal tot 25 dalen door bevordering tot officier-machinist, door pensionneering enz. De daarna ontstaande vacatures worden, bij keuze en zonder verder examen aangevuld uit de machinisten der 1ste klasse.

Wat de traktementen betreft, zal worden uitgegaan van het beginsel dat toelagen, gegeven ingeval de bevordering wat minder snel gaat, moeten vervallen, en dat de bezoldigingen geleidelijk moeten opklimmen. In verband hiermede zullen de traktementen worden herzien; die van de jongere machinisten zullen een weinig worden verminderd, doch die der ouderen wat verhoogd.

Eene vergelijking tusschen den bestaanden toestand en dien wanneer de nieuwe regeling geheel zal zijn tot stand gekomen, en waarbij werd aangenomen, dat de officieren-machinist en de machinisten in beide gevallen op gelijke wijze waren geplaatst, gaf aan, dat de uitgaven bij de voorgenomen regeling pl. m. f 25 000 meer zullen bedragen, hetgeen dus het personeel voornoemd ten goede zal komen. Van de genoemde som zal een gedeelte moeten voorkomen in de restitutie-post uit de Indische begroting.

Daar het ongewenscht wordt geacht om de machinist-leerlingen langer dan 3 jaren in die qualiteit te doen blijven, zal worden bepaald, dat, als zij overigens aan de gestelde eischen voldoen, zij uiterlijk na drie jaren tot machinist der 3de klasse zullen worden bevorderd.

Bij de vuurstokers zullen evenzoo de toelagen vervallen, die worden gegeven aan hen die als ervaren werkman uitmunten. De vuurstokers der 1ste en 2de klasse die voor de toekenning dezer toelagen in aanmerking zouden kunnen komen, kunnen respectievelijk voor bevordering tot hoofdvuurstoker en vuurstoker der 1ste klasse worden voorgedragen.

Het ligt in het voornemen om geleidelijk te komen tot het getal van 30 hoofdvuurstokers, terwijl opgemerkt wordt, dat een gedeelte hunner, te zijner tijd, kan worden opgenomen in het vaste korps dek- en onder-officiëren bij 's Rijks zeemacht.

Als overgangsmaatregel zal worden vastgesteld, dat wanneer iemand van het personeel van 's Rijks stoomvaartdienst onder de bestaande bepalingen in zijn tegenwoordigen rang of graad en aangewezen betrekking, meer bezoldiging geniet dan hij volgens de nieuwe regeling zou ontvangen, hij die meerdere bezoldiging behoudt zolang hij in dezelfde betrekking en rang of graad geplaatst blijft.

Op bladz. 7 der Memorie van Toelichting bij de vorige begroting gaf de ondergeteekende te kennen dat de vaststelling van eene vrijwillige marinereserve bij zijn Departement in studie was. Thans kan daaromtrent het navolgende worden medegedeeld:

Het personeel der zeemacht in oorlogstijd binnenslands benodigd is belangrijk grooter dan dat benodigd binnenslands in tijd van vrede, hierbij ook gerekend op eene driejaarlijksche aflossing van het personeel in de koloniën.

Naar het oordeel van den ondergeteekende moet worden beproefd dat meer benodigde personeel te vinden uit den dienstplicht en uit eene vrijwillige marinereserve, waardoor zeker de meest oeconomische oplossing wordt verkregen van het moeilijke vraagstuk: hoe in oorlogstijd de vloot te bemannen.

Bij het wetsontwerp tot regeling van den dienst bij de militie is getracht door eene doelmatige indeeling en oefening van de zeemilitie zooveel mogelijk door dienstplicht het in oorlogstijd ontstaande tekort, in verschillende qualiteiten, aan te vullen.

Enkele qualiteiten nl. officieren: machinisten, gasten en torpedisten kan de dienstplicht niet in voldoende aantal leveren, terwijl wat de vuurstokers betreft, de ondervinding zal moeten leeren of het volle aantal uit den dienstplicht is te verkrijgen.

Naast den verplichten krijgsveld zal dus eene vrijwillige marinereserve behooren te worden opgericht, samengesteld

uit hen, die vroeger bij de actieve zeemacht hebben gediend of wier beroep in tijd van vrede nauw verwant is aan den dienst ter zee.

De sterkte der reserve zal in elke qualiteit moeten berusten op het verschil tusschen de sterkte in oorlogstijd en die in vredetijd in gewone omstandigheden, verminderd met het aantal dienstplichtigen.

De ondergeteekende is van oordeel dat bij de vrijwillige marinereserve alleen zullen moeten worden toegelaten zij, die aan den dienst bij de militie ten volle voldaan hebben, met uitzondering van de reserve-officiëren, en onder dien verstande dat zeemiliciens, die den graad van onderofficier verkregen hebben en aan de voor reserve-officier gestelde eischen voldoen, tot dien rang kunnen benoemd worden, en dat reserve-officiëren zullen worden vrijgesteld van den dienstplicht.

Behalve uit eervol ontslagen zeeofficiëren, gepasporteerde schepelingen van de zeemacht, wier gedrag, bekwaamheden en fysieke toestand gunstig zijn, en uit de hooger genoemde zeemiliciens, zal de reserve gerecruteerd moeten worden uit het personeel van de buitenlandsche zeevaart, de visscherij, de binnenlandsche stoomvaart en schipperij, het loodswezen en het zeevolk dat onder den naam van bootlieden, vletterlieden, haringtrekkers, enz. in onze zee-plaatsen tehuis behoort.

In 1892 zijn, met uitzondering van de binnenschipperij, van het hiergenoemde personeel een aantal gegevens verzameld, waaruit gebleken is, welk een krachtigen steun voor de zeemacht, uit dit personeel, na voldoende oefening te verkrijgen is.

Voor nadere bijzonderheden verwijst de ondergeteekende beleefd naar de staten, welke als bijlagen C tot M aan de Memorie van Toelichting zijn toegevoegd.

Om ten allen tijde over een zeker aantal personen van elke qualiteit te kunnen beschikken, moet rekening gehouden worden met het aantal dat gemiddeld binnengaats is, zoodat men het benodigde aantal moet vermenigvuldigen met een zekeren coëfficiënt, die natuurlijk grooter is, naarmate die qualiteit meer uitsluitend behoort tot de buitenlandsche zeevaart.

Op grond van een groot aantal gegevens kunnen die coëfficiënten voor de marinereserve worden aangenomen als volgt:

officiëren	3,14
machinisten	1,5
vuurstokers	1,5
matrozen (gasten)	1,5
torpedisten	1,

Terwijl men de officieren der reserve na aftrek van de eervol ontslagen zeeofficiëren uitsluitend, en de gasten na aftrek van de gepasporteerde matrozen der 1ste en 2de klasse, voor een deel zal moeten verkrijgen uit de officieren en matrozen der handelsvloot, zal de binnenlandsche stoomvaart, de visscherij, enz., voor een groot gedeelte in het tekort aan machinisten, vuurstokers en gasten kunnen voorzien. Hoe grooter dat gedeelte is, hoe beter.

Een gedeelte van het korps torpedisten der zeemacht, dat met uitzondering van een aantal miliciens-torpedist, in vredetijd, op volle sterkte voor oorlogstijd, uit vrijwilligers bestaat, zal na de oprichting der marinereserve, kunnen vervangen worden door reservemannen in Nieuwediep, Hellevoetsluis en Amsterdam woonachtig.

Het personeel der reserve zal tot oefening in actieven dienst zijn:

a. de officieren:

1°. (verplicht) elke twee jaar, gedurende drie achtereenvolgende maanden;

2°. (op verzoek) gedurende zes achtereenvolgende maanden, aan boord van een der schepen van het defensiematerieel, het artillerie-instructieschip of bij den torpedodienst.

Hoewel niet verplichtend gesteld, is deze laatste oefening een vereischte om het volle vast traktement, voor elken rang vastgesteld, te verkrijgen;

b. de machinisten en vuurstokers:

1°. voor de eerste maal een maand, en verder

2°. elke twee jaar, gedurende vijftien achtereenvolgende dagen;

c. de matrozen:

elk jaar gedurende acht en twintig achtereenvolgende dagen;

d. de torpedisten:

elk jaar gedurende zestig achtereenvolgende dagen of tweemaal gedurende dertig achtereenvolgende dagen.

Om deze oefeningen geregeld te kunnen houden is, vooral wat de officieren betreft, medewerking der groote stoomvaartmaatschappijen en reederijen een eerste vereischte.

De ondergeteekende heeft gegronde hoop, dat die medewerking hem niet zal worden onthouden.

Daartegenover staat dat de handelsvloot een waarborg moet bezitten om ingeval de oorlogsvloot gemobiliseerd wordt tot handhaving van neutraliteit niet tot stilstand van, of groote belemmering in haar bedrijf te worden genoodzaakt, omdat haar bij de marinereserve dienend personeel in actieven dienst wordt geroepen. Daarom mag in dat geval alleen beschikt worden over het op dat oogenblik in oefening zijnde gedeelte der reserve.

Bij voor Nederland dreigend oorlogsgevaar zal de handelsvloot vanzelf binnen blijven en is dus haar personeel onmiddellijk beschikbaar.

De kosten eener marinereserve, zooals ondergeteekende zich voorstelt die in te richten, hangen natuurlijk af van hare sterkte.

In den zomer van 1892, toen de drie oefeningsschepen buitengaats waren, bedroeg het tekort voor oorlogstijd: (1)

90 luitenants ter zee;

110 machinisten;

56 vuurstokers;

200 gasten.

Dit is de ongunstigste toestand, die naarmate de dienstplicht in het tekort aan verschillende qualiteiten zal voorzien, gunstiger wordt.

Moest dit geheele personeel, aannemende dat daarvan in vredetijd niets noodig is, verkregen worden uit eene marinereserve, dan hebben nauwkeurige berekeningen doen zien, dat de jaarlijksche uitgaven, na toepassing der hiervoren genoemde coëfficiënten, zouden bedragen f 120 000.

Voor het jaar 1894 is voorschands gerekend op eene uitgaaf van f 10 000, gebracht ten laste van art. 31 VIII der begroting. Deze som wordt voldoende geacht om daaruit te bekostigen de tegemoetkoming in uitgaven voor eerste uitrusting, de traktementen, soldijen en toelagen voor 10 officieren en adelborsten, 10 machinisten, 10 vuurstokers en 10 matrozen der marinereserve. Onder deze som is begrepen f 3250 voor tegemoetkoming in de uitgaven voor eerste uitrusting, terwijl er op gerekend is dat alle officieren, adelborsten, machinisten, vuurstokers en matrozen nog in 1894 hunne eerste oefening zullen volbrengen. Hierbij zij opgemerkt, dat ofschoon op dit oogenblik geen te kort aan vuurstokers bestaat, toch getracht moet worden het aantal vrijwilligers te beperken tot hetgeen in vredetijd noodig is. Eerst na de oprichting der marinereserve zal kunnen worden beoordeeld of het mogelijk zal zijn daartoe te geraken, in verband met hetgeen de dienstplicht kan leveren.

De ondergeteekende vertrouwt dat de kosten der reserve geheel zullen kunnen worden gedekt door reorganisatie van eenige onderdeelen der zeemacht, welke na nauwgezet onderzoek gebleken zijn, zonder nadeel voor den dienst, te kunnen plaats hebben. Naarmate aanvankelijk door vergroting der sterkte van de reserve de kosten der afdeeling personeel der zeemacht zullen stijgen, zal daartegenover

De *Sommelsdijk* werd beschouwd binnen te zijn, en de vervanging van een fregat (*de Ruyter*) door een korvet (*Alkmaar*) in het station Curaçao, reeds te hebben plaats gehad.

staan eene vermindering van uitgaven voor ander personeel. Zoo heeft eene reorganisatie van het korps torpedisten der zeemacht in December van het vorige jaar haar beslag gekregen, waardoor, zoodra het thans nog bestaande overcompleet in verschillende graden van dat korps zal zijn verdwenen, gerekend op eene sterkte benoodigd voor het bemannen van het tegenwoordig materieel, ongeveer f 50 000 bezuinigd wordt.

Bovendien kan, zooals reeds hooger is gezegd, na de oprichting der marinereserve een gedeelte van het korps torpedisten der zeemacht uit reservemannen bestaan. Dit zal eene jaarlijksche besparing geven van ongeveer f 17 000.

Eene reorganisatie van het korps mariniers is in studie, en zal, naar vertrouwd wordt, spoedig tot stand kunnen komen, waardoor waarschijnlijk ongeveer f 40 000 zal kunnen worden bezuinigd.

De kosten der reserve zullen in de toekomst, indien de dienstplicht kan leveren wat daarvan verwacht wordt, nog aanzienlijk verminderen, en ten slotte de totale uitgaven voor het personeel, vergeleken bij den tegenwoordigen toestand, kunnen dalen.

In de Memorie van Beantwoording op het Voorloopig Verslag van de Tweede Kamer der Staten-Generaal omtrent de Marine-begroting, is ten voorgaanden jare, naar aanleiding der deswege gemaakte opmerkingen, verklaard, dat de grondslagen en inrichting van het »Fonds voor dek- en onderofficieren en minderscheepelingen bij 's Rijks zeemacht, enz.» reeds geruimen tijd de aandacht van ondergeteekende hadden getrokken en dat aan de commissarissen van het Fonds was opgedragen voorstellen te doen tot wijziging van het bestaande reglement.

Hoewel de ingediende voorstellen gunstiger bepalingen bevatten voor de eervol uit den zeedienst ontslagen deelgenooten, zoo konden de bestaande onbillijkheden toch niet geheel worden weggenomen.

Het bleek ondergeteekende ten duidelijkste: dat alleen door verplichte deelname van het grootste gedeelte van het personeel der zeemacht, het Fonds in stand is te houden; dat de hoogere uitkeering aan eenige der deelgenooten slechts kan worden gegeven ten koste van anderen, die geene uitkeering krijgen; dat indien de gunstige stand der geldmiddelen ooit zou toelaten om aan alle deelgenooten bij het verlaten van den dienst eene één- of meervoudige uitkeering der bijdragen te verzekeren, zulks zeker ten nadeele van den dienst zou zijn, daar velen, op die uitkeering belust, zich bij diensteindiging niet zouden reëngageeren, en dat alzoo het indirecte doel bij de oprichting van het Fonds beoogd, — namelijk om de scheepelingen zooveel mogelijk aan den dienst te verbinden — dan geheel zou verloren gaan.

Op grond van een en ander is op voorstel van ondergeteekende, die overtuigd was dat de tijd daartoe was gekomen, bij Koninklijk besluit van 29 Mei jl. n°. 49, de geleidelijke opheffing van het Fonds bepaald.

In aansluiting aan hetgeen in de Memorie van Toelichting der vorige begroting aangaande de verrichtingen van de schepen en vaartuigen van oorlog werd vermeld, kan daaromtrent thans het volgende worden medegedeeld:

Hr. Ms. fregat *Johan Willem Friso* vertrok den 7den Augustus 1892 van de reede van Texel tot het doen van een oefeningstocht in den Noord-Atlantischen Oceaan en de Middellandsche Zee. Van 11—16 Augustus daaraanvolgende werd te Havre verbleven. De reis vervolgens werd van 25 Augustus tot 18 September te Genua en daarna tot 27 September te Spezia vertoefd en deelgenomen aan de feestelijkheden ter herinnering aan de ontdekking van Amerika. Met hetzelfde doel werd daarop de steven gewend naar Huelva, waar van 7 tot 14 October werd doorgebracht. De naaste bestemming van genoemd fregat was nu Egypte, ten einde den nieuw opgetreden Khedive namens de Nederlandsche Regeering geluk te wenschen met zijne troonsbestijging en hem tevens het Grootkruis der Orde van den Nederlandschen Leeuw te overhandigen. Van 21—28 October werd te Malta, van 8—12 November te Port-Said verbleven en den 20sten November Alexandrië bereikt. Den 2den December werd deze haven verlaten ten einde den oefeningstocht in de Middellandsche Zee enden Atlantischen Oceaan te vervolgen. Gedurende dien tocht

werd van 12 tot 29 December te Toulon, van 2 tot 5 Januari 1893 te Gibraltar, van 14 tot 17 Januari te Funchal (Madera), van 18 tot 24 Januari te Tenerife en van 29 Januari tot 6 Februari te Sint-Vincent vertoefd. Op den 25sten Februari kwam de *Friso* het Nieuwediep binnen en werd den 16den April daaraanvolgende uit dienst gesteld.

Hr. Ms. fregat *van Speyk* verliet den 29sten October 1892 de reede van Texel, tot het doen van eenen oefeningstocht in den Noord-Atlantischen Oceaan en tevens om deel te nemen aan de groote revue die te Hampton Roads bij New-York zoude worden gehouden ter gelegenheid van de herdenking der ontdekking van Amerika. Van 22 tot 23 November werd te Funchal, van 29 November tot 5 December te Sint-Vincent, van 21 tot 31 December te Bahia, van 28 Januari tot 7 Februari 1893 te Simonsstad, van 15 tot 18 Maart weder te Sint-Vincent en van 9 tot 14 April te Bermuda vertoefd en op den 17den April Hampton Roads bereikt. Den 27sten April d. a. v. werd naar New-York opgestoomd. Op den 18den Mei verliet dit fregat de haven van New-York, aanvaardde de terugreis naar Nederland en kwam in den nacht van 8 op 9 Juni ter reede Texel ten anker.

Hr. Ms. korvet *van Galen* vertrok op den 12den October van de reede van Texel naar zee met bestemming naar Oost-Indië ter aflossing van personeel. Van 6 tot 17 December werd ter reede Simonsstad vertoefd en den 21sten Januari 1893 geankerd in de haven van Tandjong-Priok. Den 20sten Februari daaraanvolgende aanvaardde deze korvet de terugreis naar Nederland, verbleef van 26 Maart tot 5 April ter reede Simonsstad en liet op den 6den Juni op de reede van Texel het anker vallen.

Hr. Ms. fregat *Tromp* werd den 2den Mei 1893 te Willemsoord in dienst gesteld met bestemming om Hr. Ms. fregat *Atjeh* bij het auxiliair eskader in Oost-Indië te vervangen. Op den 1sten Juni vertrok dit schip naar Vlissingen tot het verifieeren der kompassen en aanvaardde de reis naar Oost-Indië op den 3den Juni d. a. v.

Hr. Ms. korvet *Sommelsdijk*, waarvan sprake was in de Memorie van Toelichting der vorige begroting, vertrok den 6den Juli 1892 van Simonsstad. Op de reis naar Djeddah werd achtereenvolgens van 19 tot 26 Juli te Lourenço Marques (Delagoabaai), van 9 tot 12 Augustus te Mozambique, van 16 tot 27 Augustus te Zanzibar en van 6 tot 24 September te Aden vertoefd; op den 29sten September werd Djeddah bereikt en aldaar tot 4 October verblijf gehouden. Op de terugreis naar Nederland werden op 9, 10 en 21 October respectievelijk Suez, Port-Said en Malta aangedaan en van 6 tot 14 November te Gibraltar vertoefd. Na binnenkomst in Nederland op 28 November d. a. v. werd dit schip op 16 December d. a. v. te Hellevoetsluis uit dienst gesteld.

Hr. Ms. pantserschepen *Koning der Nederlanden* en *Prins Hendrik der Nederlanden*, benevens Hr. Ms. fregatten *Atjeh* en *Koningin Emma der Nederlanden* bleven deel uitmaken van het auxiliair eskader in Nederlandsch-Indië.

Hr. Ms. korvet *Alkmaar* werd den 6den September 1892 te Amsterdam in dienst gesteld ter aflossing van Hr. Ms. fregat *de Ruyter* in het station te Curaçao en tevens om op de reis daarheen de Nederlandsche vlag te vertoonen op eenige plaatsen van Afrika's Westkust. Den 11den October vertrok deze bodem van IJmuidem naar zee. Op de reis werd van 31 October tot 4 November te Sint-Vincent vertoefd. Den 17 November werd Monrovia, den 10den December Banana en den 29sten December San Paolo de Loanda bereikt, waarna de reis naar Curaçao voortgezet en aldaar, na een kortstondig verblijf op Ascencio, den 9den Februari 1893 werd aangekomen. De *Alkmaar* bleef sedert dat tijdstip dienst doen in het station Curaçao.

Hr. Ms. fregat *de Ruyter* en Hr. Ms. schoener *Suriname* bleven dienst doen respectievelijk in het station Curaçao en Suriname. Hr. Ms. fregat *de Ruyter* werd belast met eene zending naar Venezuela tijdens de laatst plaats gehad hebbende omwenteling in die Republiek. Den 15den Februari 1893 vertrok deze bodem, na door Hr. Ms. korvet *Alkmaar* te zijn afgelost, naar Nederland, vertoefde te Fort de France om te dokken en liet op 27 Maart ter reede van Texel het anker vallen.

Hr. Ms. schoener *Argus* bleef tot 19 November, Hr. Ms. schoener *Dolfin* tot 1 December en Hr. Ms. schoener *Bonaire* tot 16 Maart 1893 belast met het politietoezicht op de

visscherij in de Noordzee. Laatstgenoemde bodem deed in den zomer van 1892 een reis naar Spanje, om deel te nemen aan de feestelijkheden ter herdenking van het uitzeilen van Columbus uit Palos. Van 25 Juli tot 7 Augustus werd te Huelva vertoefd. Op den 16den Maart 1893 werd die schoener uit dienst gesteld.

De *Argus* en de *Dolfin* oefenen nu weder respectievelijk van af 1 en 16 Maart 1893 bovenbedoeld politietoezicht uit.

Hr. Ms. schoener *Zeehond*, uitsluitend gebouwd voor het politietoezicht op de visscherij in de Noordzee, werd den 1sten December 1892 in dienst gesteld en is sedert met dat toezicht belast.

Het oud-stoomschip *Marnix* blijft steeds dienst doen als logement-, tevens instructieschip voor torpedisten te Willemsoord, evenzoo de oud-stoomschepen *Vulkaan* en *Amstel*, respectievelijk te Amsterdam en Hellevoetsluis.

Hr. Ms. logementschip voor zeemiliciens *Neptunus*, Hr. Ms. pantserschip *Guinea*, Hr. Ms. monitors *Krokodil*, *Tijger*, *Heiligerlee* en *Panther* en Hr. Ms. kanonneerbooten *Wodan*, *Brak*, *Thor* en *Hadda*, deden in den zomer van 1892 dienst voor de oefening van het personeel voor de binnenlandsche verdediging.

Met ingang van 1 Juli werden voor oefeningen op de Zuiderzee de monitors *Heiligerlee*, *Tijger*, *Krokodil* en *Panther* en de kanonneerbooten *Thor*, *Wodan*, *Hadda* en *Brak* tot eene divisie voor binnenlandschen dienst verenigd. Van 1 tot en met 13 September werd door deze scheepsmacht, waaraan nog werden toegevoegd de kanonneerboot *Geep* en eenige torpedobooten, onder leiding van een vlag officier, die zich met een stafofficier der zeemacht had ingescheept aan boord van de loodsschoener *Schelde*, eene oefening gehouden in den aanval op en de verdediging van de noordelijke toegangen tot de Zuiderzee en van die zee zelve. Op 1 October werd de divisie ontbonden.

In October en November werden uit dienst gesteld: Hr. Ms. logementschip voor zeemiliciens *Neptunus*, Hr. Ms. monitors *Krokodil* en *Heiligerlee* en Hr. Ms. kanonneerbooten *Wodan*, *Brak*, *Thor* en *Hadda*. Hr. Ms. pantserschip *Guinea* werd op den 16den Januari 1893 te Willemsoord uit dienst gesteld en vervangen door Hr. Ms. pantserschip *Schorpioen*. Hr. Ms. monitors *Panther* en *Tijger* bleven in dienst.

De *Tijger* bleef station houden te Amsterdam, de *Panther* vertoefde van af 1 December 1892 tot 1 Februari 1893 te Dordrecht, van 1 Februari tot 18 Maart te Rotterdam en daarna te Hellevoetsluis. Op den 1sten April werd deze monitor uit dienst gesteld en vervangen door Hr. Ms. monitor *Matador*. Voor de zomeroefeningen van het jaar 1893, waarmede door Hr. Ms. pantserschip *Schorpioen* en de monitors *Matador* en *Tijger* reeds in April 1893 is aangevangen, kwamen op den 2den Mei in dienst Hr. Ms. pantserschip *Guinea* en Hr. Ms. kanonneerbooten *Vali*, *Udur* en *Havik* en op den 10den Juni Hr. Ms. monitors *Bloedhond* en *Cerberus*, beide laatste schepen in verband met de uitdienststelling van de *Neptunus*.

Hr. Ms. riviervaarttuig *Merva* bleef in dienst; gedurende de wintermaanden vertoefde dit schip in de haven van Nijmegen. Met 1 April 1893 begon het weder de oefenings-tochten op de rivieren, op den 6den Juni werd deze bodem uit dienst gesteld en vervangen door Hr. Ms. riviervaarttuig *Rhenus*.

Hr. Ms. kanonneerbooten *Vos* en *Dufa* bleven dienst doen als kostschepen te Vlissingen en Rotterdam.

Het logementschip voor zeemiliciens *Neptunus* werd in verband met de vervroegde opkomst der zeemiliciens dit jaar op den 21sten Februari in dienst gesteld. Als proef werden alle miliciens aan boord van de vaartuigen voor binnenlandsche verdediging geplaatst en niet als vroeger een gedeelte aan boord van de *Neptunus* gehouden. Deze laatste bodem kon daardoor op den 16den Juni uit dienst worden gesteld.

Hr. Ms. kanonneerbooten *Das*, *Geep* en *Dog*, in dienst geweest ten behoeve der militaire hydrographie, respectievelijk in de Zuiderzee, de Stelling van den Helder en die van de Monden der Maas en van het Haringvliet, werden in October en November uit dienst gesteld.

Op 7 Maart 1893 werden ten behoeve der militaire hydrographie in de Stelling Helder en die van de Monden der Maas en van het Haringvliet, in dienst gesteld de kanonneerbooten *Lynx* en *Fret* en den 2den Mei d. a. v. voor

gelijke opnemingen in de Zuiderzee de kanonneerboot *Das*.

Hr. Ms. schepen *Adolf Hertog van Nassau* en *Prins van Oranje* en Hr. Ms. korvet *Prins Maurits der Nederlanden* doen steeds dienst als wachtschepen te Willemsoord, Hellevoetsluis en Amsterdam.

Hr. Ms. schip *Admiraal van Wassenauer* bleef dienst doen als opleidingsschip voor jongens in aansluiting met de Kweekschool voor Zeevaart te Leiden.

Hr. Ms. instructieschepen *Castor* en *Pollux*, beide toegevoegd aan bovengenoemd opleidingsschip, werden op 27 Augustus 1892 uit dienst en op 1 April 1893 weder in dienst gesteld tot oefening der jongens op de Zuiderzee.

Hr. Ms. instructieschip *Nautilus* bleef in dienst voor de opleiding van bootsmansleerlingen, maakte in den zomer van 1892 den gewonen kruistocht, zette in Augustus de oefeningen voort op het Haringvliet en hervatte deze oefeningen en den kruistocht weder in April en Mei 1893.

Hr. Ms. artillerie-instructieschip *Bellona* werd den 25sten Maart 1893 te Willemsoord in dienst gesteld en in verband daarmede Hr. Ms. schoener *Aruba*, dienstdoende als artillerie-instructieschip, met gemelden datum uit dienst gesteld.

Hr. Ms. instructieschip *Urania* en de kanonneerbooten *Ever* en *Gier*, werden in de zomermaanden weder gebezigd voor de oefening der adelborsten van het Koninklijk Instituut te Willemsoord.

Gedurende het dreigend cholera-gevaar in het najaar van 1892, werden eenige schepen, bestemd voor binnenlandsche verdediging, in verschillende Nederlandsche havens gestationneerd om des vereischte hulp te kunnen verleenen bij het houden van quarantaine toezicht.

In het jaar 1892 werden aangenomen 662 schepelingen, waarvan 472 lichtmatrozen en jongens en 21 torpedisten en torpedomakers en in het eerste halfjaar van 1893 303 koppen.

De sterkte van het ondergeschikt personeel der zeemacht vermeerderde in 1892 met 183 koppen.

In 1893 werden 20 plaatsen voor adelborst voor den zeedienst opengesteld.

Bij de opleiding voor adspirant-administrateurs werden in 1893 4 plaatsen en bij die van machinist-leerlingen 15 plaatsen opengesteld.

Bijlage D van den Toelichtenden Staat geeft de sterkte aan van de verschillende qualiteiten benoodigd in oorlogstijd en op 1 Juli 1892 en 1 Januari 1893 feitelijk aanwezig.

Ten aanzien van de zeemilitie kan het volgende worden vermeld.

Voor de lichting van het jaar 1892 hebben zich, na aftrek van hen die buiten oproeping bleven, 2301 personen voor de zeemilitie aangemeld, waarvan 600 daarbij zijn ingelijfd.

Van die ingelijfd zijn :

overgegaan met eene vaste verbintenis bij de zeemacht	8
idem bij de landmacht	1
idem bij het Oost-Indisch leger	1
ontslagen wegens lichaamsgebreken	3
(waarvan 1 onder toezegging van pensioen).	

Voorts werd een buitenlandsch verlof verleend aan 8

Voor zoover de opgaven van de verschillende Commissarissen der Koningin zijn ingekomen, werd aan 65 zeemiliciens, die met onbepaald verlof huiswaarts keerden, vergunning verleend tot uitoefening van de buitenlandsche zeevaart.

Voor de lichting van het jaar 1893 hebben zich, na aftrek van hen die buiten oproeping bleven, 2010 personen voor de zeemilitie aangemeld, afkomstig uit :

Noordbrabant	59
Gelderland	218
Zuidholland	423
Noordholland	516
Zeeland	149
Utrecht	51

Friesland	217
Overijssel	116
Groningen	205
Drenthe	47
Limburg	9

Te zamen 2010

Daar echter volgens art. 5 der wet van 19 Augustus 1861 (*Staatsblad* n°. 72) niet meer dan 600 lotelingen bij de zeemilitie mogen worden toegelaten, werden, na eene evenredige verdeling overeenkomstig art. 3 van het Koninklijk besluit van 1 November 1892 (*Staatsblad* n°. 251) voor den dienst ter zee bestemd uit:

Noordbrabant	18
Gelderland	65
Zuidholland	126
Noordholland	154
Zeeland	44
Utrecht	15
Friesland	65
Overijssel	35
Groningen	61
Drenthe	14
Limburg	3

Te zamen 600

IVde AFDEELING.

Het eindcijfer dezer afdeeling bedraagt f 1 945 690,30 tegen f 1 978 438,48 voor 1893 toegestaan. Dit verschil, voor elk artikel in den toelichtenden staat verklaard, is toe te schrijven aan lagere raming van:

Art. 54. Aanbouw, herstelling en onderhoud van loodsvaartuigen, met f 14 907,00

Art. 56. Aanbouw, herstelling, onderhoud en huur van loodsgebouwen, met 10 480,00

Art. 57. Kosten der betonning, met 2 250,00

Art. 61. Kosten der verlichting, met 15 860,00

Art. 61a. Uitkeeringen aan Pruissen, in zake kosten der Eemsverlichting, over 1889 en 1890, met 17 377,43

Totaal minder. . . . f 60 874,43

waartegenover eene hoogere raming van:

Art. 45. Traktementen der inspecteurs, met f 200,00

Art. 46. Aanbouw, herstelling en onderhoud der transportvaartuigen, met 19 500,00

Art. 48. Bureel- en lokaal-behoefden, met 1 975,00

Art. 50. Bezoldiging beambten loodswezen, met 300,00

Art. 60. Bezoldiging van het personeel der verlichting, met 4 420,00

Art. 62. Bezoldiging der bemanning van de opnemingsvaartuigen der hydrographie, met 431,25

Art. 63. Kosten der hydrographie, met f 1 300,00

Totaal meer. f 28 126,25

Blijft minder f 32 748,18

Loodswezen.

De twee loodsschoeners bij de begrooting voor 1891 toegestaan zijn voltooid en de beide loodskotters, waarvoor bij de begrotingen van 1892 en 1893 gelden werden toegestaan, naderen hunne voltooiing.

Aangezien er geen bezwaar bestond tegen uitstel van den bouw van het reserve-loodsvaartuig, bij de begrooting voor 1893 toegestaan, werd, in verband met de toezegging, gedaan in de vergadering van de Tweede Kamer der Staten-Generaal van 17 December 1892 (zie bladz. 643 der *Handelingen*), van de daarvoor uitgetrokken gelden geen gebruik gemaakt. Zij worden echter bij deze begrooting opnieuw aangevraagd en wel in verband met het navolgende:

Zooals de ondergeteekende de eer had in genoemde Vergadering mede te deelen werd, in het vorige jaar, eene commissie door hem in 't leven geroepen om van advies te dienen in zake het van verschillende zijden te kennen gegeven verlangen om den loodsdienst te doen uitoefenen door stoom- in stede van door zeilvaartuigen. Deze commissie, bij beschikking van 24 Mei 1892 benoemd en bestaande uit: den inspecteur van het loodswezen enz. kapitein ter zee titulair J. C. DE RUYTER DE WILDT, als voorzitter,

den inspecteur van het loodswezen enz. kapitein ter zee titulair A. DE BRUYNE, den directeur der Nederlandsch-Amerikaansche Stoomvaartmaatschappij J. V. WIERDSMA, den directeur der Stoomvaartmaatschappij Zeeland C. L. VAN WOELDEREN, den directeur der Stoomvaartmaatschappij Nederland P. E. TEGELBERG, de reeders AUGUST HENDRIKS en J. HUDIG, als leden, en den adjunct-commies bij het Departement van Marine H. P. A. VAN DAALEN WETTERS, als secretaris,

bracht den 22sten November jl. het rapport uit, dat met de daarbij gevoegde bijlagen, uitgezonderd twee teekeningen die der commissie vertrouwelijk waren ter hand gesteld, aan deze Memorie is toegevoegd en gaarne vóór de mondelinge beraadslaging over de begrooting zal worden terug ontvangen (1).

Uit dit rapport blijkt dat op de eerste en voornaamste der aan haar gestelde vraag, luidende: Is het noodig of wenschelijk dat in beginsel worde besloten om den Nederlandschen loodsdienst geheel of gedeeltelijk door stoomvaartuigen te doen uitoefenen en welke zijn de motieven waarop het hierop te geven antwoord berust? door de commissie geantwoord is dat hare groote meerderheid tot de slotsom is gekomen dat het noodig is te besluiten om den Nederlandschen loodsdienst door stoomvaartuigen te doen uitoefenen. De motieven waarop dit antwoord berust zijn in 't kort: Een loodsstoomvaartuig heeft bij flauwe koelte of windstilte, bij mist of tegenstroom voordeelen boven een loods-zeilvaartuig, omdat het ook dan de schepen die een loods behoeven kan opzoeken en dus de loodsdienst daarmede op zijn snelst kan worden uitgeoefend. Bovendien kan met stormweder een loodsstoomvaartuig langer buitengaats blijven en langer loodsen afgeven dan een loods-zeilvaartuig en als dit laatste onmogelijk wordt, alsnog door vóórstoemen belangrijke diensten bewijzen; wordt het stoomvaartuig al genoodzaakt binnen te loopen, dan kan het toch spoediger dan het zeilvaartuig weder zijn post buitengaats innemen.

Op de verdere haar gestelde vragen antwoordt de commissie dat zoowel voor den Kanaal- als voor den kustdienst stoom noodig is, kunnende de afhaaldienst door zeilvaartuigen worden verricht; dat de loodsen voor den Hoek van Holland en IJmuiden te Dungeness op één stoomvaartuig

(1) Het rapport is met de daarbij gevoegde bijlagen nedergelegd ter griffie, ter inzage voor de leden.

kunnen vereenigd worden; dat de Engelsche loodstoomboot te Dungeness gestationneerd, volgens door haar ingewonnen berichten aan alle te stellen eischen voldoet en alleen wat meer snelheid gewenscht werd geacht; dat de vraag hoeveel stoomers noodig zijn en welke kruisposten door hen moeten worden bezet een onderwerp van inwendige organisatie van het loodswezen is, waarover de practijk uitspraak zal moeten doen; dat de stoomvaartuigen uitsluitend voor den loodsdienst zullen moeten worden gebezigd; dat een stoomvaartuig als het Engelsche te verkrijgen zal zijn voor f 80 000 en het jaarlijksch onderhoud daarvan geschat kan worden op f 21 300.

Aan het slot van haar rapport zegt de commissie dat zij begrijpt dat van een plotselingen omkeer van zeil in stoom geen sprake kan en ook niet behoeft te zijn, dat zij er geen gevaar in ziet, voor zoover betreft den loodsdienst aan den Hoek van Holland en bij IJmuiden, (de kuststations waarvoor zij in de eerste plaats stoom noodig acht) voorloopig nog af te wachten in hoeverre de contracten met sleepbootmaatschappijen gesloten voldoen, doch dat zij adviseert om met bekwamen spoed voor den loodsdienst onder Dungeness te bestemmen een stoomvaartuig van het Engelsche model, waarop de loodsen voor de beide stations Hoek van Holland en IJmuiden vereenigd kunnen worden.

Van de ondervinding daarmede te verkrijgen ware dan bij uitbreiding van den stoomloodsdienst partij te trekken.

Na rijpe overweging van het rapport en de daarbij gevoegde bijlagen is de ondergeteekende tot het besluit gekomen den door de commissie aangegeven weg niet of althans slechts ten deele te volgen. Hoewel erkennende de voordeelen dier stoomvaartuigen bij de uitoefening van den loodsdienst, in sommige der door de commissie genoemde omstandigheden boven zeilvaartuigen kunnen hebben, verschilt de ondergeteekende van inzicht met de commissie, waar deze zegt dat de loodsdienst het snelst wordt uitgeoefend, wanneer de loods het te loodsen schip en niet omgekeerd het schip den loods opzoekt. Als er, zooals herhaaldelijk en vooral onder Dungeness gebeurt, verschillende schepen in 't zicht zijn die beloofd moeten worden, dan zal dit het snelste geschieden, als het loodsvaartuig de schepen afwacht, want het loodsvaartuig kan maar naar één schip te gelijk gaan, terwijl meerdere schepen te gelijk het in station liggend loodsvaartuig kunnen naderen.

Ook bij mist verdient het stellig de voorkeur dat het loodsvaartuig op zijn station te vinden is en dus zich zoo min mogelijk daarvan verwijderd.

Wordt dit toegegeven, dan vervalt reeds dadelijk de waarde van sommige der voor stoomvaartuigen opgesomde voordeelen. Daarbij komt nog voor Dungeness dat de ondervinding aantoont (zie het rapport van het lid der commissie A. DE BRUYNE over zijn tocht door hem van 29 Augustus tot 3 September 1892, als bijlage bij het rapport der commissie gevoegd) dat de schepen, ook als het beloozen met een stoomvaartuig geschiedt, toch in vele gevallen genoodzaakt zullen zijn de bocht in te loopen, waar de zeilvaartuigen zich ophouden, omdat altijd het beloozen zal moeten plaats hebben dáár, waar dit met de meeste veiligheid kan geschieden, en dat stoppen of bijdraaien in den trek der schepen door het betrekkelijk nauwe vaarwater aldaar, allicht meer kans op aanvaring levert, dan stoppen of bijdraaien in de bocht.

Heeft de ondergeteekende gemeend dit een en ander te moeten aanvoeren, hij erkent gaarne dat, als enkel de vraag wordt gesteld wat voor den loodsdienst te verkiezen is, zeil- of wel stoomvaartuigen, aan deze laatste in vele opzichten de voorkeur behoort te worden gegeven. Doch de overweging van de financiële gevolgen van een ommekeer in die richting heeft hem daarvan doen afzien.

De commissie zegt in haar rapport, dat ongetwijfeld stoom meer kosten na zich zal slepen, en de zorg voor de financiën haar niet ongevoelig heeft gelaten, doch dat, waar bij de wet aan den Staat de uitsluitende bevoegdheid wordt voorbehouden tot het doen loodsen van zeeschepen, zoomede tot het heffen der loodsgelden, zij meent dat op dien Staat de verplichting rust, tegenover de Nederlandsche en vreemde handelsvaart, om dien loodsdienst zoo doelmatig mogelijk in te richten.

De ondergeteekende stelt zich in deze op eenigszins

ander standpunt. Hij meent dat waar z.i. te recht de Staat als beginsel heeft aangenomen om in 't belang van 't algemeen den loodsdienst in handen te nemen en te houden, doch in de kosten van dien dienst door de heffing van loodsgelden te doen voorzien, hij ook verplicht is te zorgen dat de dienst wel goed doch zoo economisch mogelijk worde ingericht. Dit is, meent ondergeteekende, evenzeer in het welbegrepen belang der betalenden, in casu de Nederlandsche en de vreemde scheepvaart.

En nu komt het hem voor dat de loodsdienst, zooals hij thans met zeilvaartuigen wordt uitgeoefend, goed werkt en tot weinig of geen klachten aanleiding geeft. Aan bezwaren die zich bij den Hoek van Holland en bij IJmuiden hebben voorgedaan door het betrekkelijk spoedig binnenvallen van de zeilvaartuigen bij stormweder, is te gemoet gekomen door het inhuren van particuliere stoomers die, onder die omstandigheden, de diensten doen door de commissie van eigen stoomvaartuigen verlangd wordende. De meerderheid der commissie voert als bezwaren tegen die particuliere stoomers aan, dat zij geen loodsvlag mogen voeren, dat zij, juist bij stormweder, men ze noodig heeft, voor andere dringende diensten gevorderd kunnen worden en dat de reeders zich desnoods, door het betalen van boete, aan hunne verplichtingen zouden kunnen onttrekken. Het eerste bezwaar is reeds door eene wijziging van het algemeen loodsreglement weggenomen en wat de overige betreft, de ondervinding heeft de gegrondheid daarvan niet in 't minste aangetoond. De reeders waarmede contract is gesloten zijn trouwens van te goeden naam en faam dan dat zij zich aan hunne verplichtingen ten deze zouden willen onttrekken.

Het is der Vertegenwoordiging bekend dat de scheepvaart voor de betooning, bekakening en verlichting der kusten en zeegaten, sedert de afschaffing van de vuur-, ton- en bakengelden, bij de wet van 3 Juni 1875 (*Staatsblad* n°. 101), niets meer betaalt en dat de loodsdienst verscheidene jaren achtereen nadeelige saldo's heeft opgeleverd.

Uit het jaarlijksch overzicht van de ontvangsten en uitgaven, den dienst van het loodswezen betreffende (bijlage Q van den toelichtenden staat), heeft zij tevens kunnen opmerken dat het nadeelig saldo in de laatste jaren in een voordeelig is veranderd. Wordt nu overgegaan tot stoomloodsdienst, dan zal het voordeelig saldo dadelijk weder in een nadeelig veranderen, want voor Dungeness, den Hoek van Holland en IJmuiden, de Schelde nog daargelaten (al onderschrijft de ondergeteekende niet gaarne de meeping van de commissie dat dit zeegat buiten beschouwing kan blijven, omdat de loodsdienst aldaar voornamelijk Antwerpen ten goede komt), zullen 7 stoomers moeten worden aangebouwd, nl. 2 voor Dungeness, 2 voor den Hoek van Holland, 2 voor IJmuiden en 1 voor reserve, zeewaardiger dan de Engelsche loodstoomer, omdat zij onder alle omstandigheden in de Noordzee dienst zullen moeten kunnen doen. Als model kiezende de sleepbooten aan den Hoek van Holland, *Noordzee* en *Oostzee*, die bewezen hebben hiervoor geschikt te zijn, zullen de stoomers met volledige uitrusting per stuk ongeveer f 150 000 moeten kosten en zal het jaarlijksch onderhoud der zes dienstdoende, gezamenlijk ongeveer f 103 000 meer kosten dan nu de zeilvaartuigen op die stations vorderen.

De ondergeteekende acht die hogere uitgaaf niet noodig en dus niet gewettigd; hij heeft daarom het voornemen den tegenwoordigen dienst van het loodswezen vooralsnog te bestendigen. Voor Dungeness acht hij een stoomvaartuig onnoodig en aan den Hoek van Holland en bij IJmuiden kan, zooals de commissie ten slotte voorstelt, voorloopig worden afgewacht in hoeverre de contracten met sleepbootmaatschappijen gesloten, voldoen. Deze regeling is ontzaglijk veel economischer dan het gebruik ten allen tijde van eigen stoomvaartuigen.

Blijft dan de loodsdienst voordeelige saldo's opleveren dan komt, naar het oordeel van den ondergeteekende, veeleer eene herziening der loodstarieven in aanmerking en zal de scheepvaart daarmede meer gebaat worden dan met opdrijving van uitgaven waarvan zij het gelag zoude moeten betalen.

Om deze relenen zijn de gelden voor een reserve-zeilvaartuig voor het loodswezen opniew op de begroting gebracht.

Boven dien is bij deze begroting gerekend op de beta-

ling van den garatie-termijn van de in 1892/93 toegestane kotters, welke termijn eerst in 1894 vervalt en op de gewone aanschaffing van roei- en zeilsloepen.

Voor den bij de vorige begrooting toegestane bouw van eene woning voor den commissaris der loodsen te Vlieland worden voorbereidende maatregelen genomen.

Op deze begrooting worden gelden aangevraagd voor eene noodzakelijke ketelvernieuwing van het transportvaartuig *Coertzen* en voor het inrichten van een in huur genomen lokaal in het voormalig arsenaal te Vlissingen tot bergplaats voor het loodswezen.

Betonning en bebakening.

Het bij de begrooting voor 1892 toegestane tonnenleggersvaartuig is opgeleverd en in dienst gesteld, terwijl de bouw van een soortgelijk vaartuig, bij de begrooting voor 1893 toegestaan, onderhanden is. Voor de levering der bij laatstgenoemde begrooting toegestane gasboeien en stalen tonnen is contract gesloten.

Bij deze begrooting worden opnieuw gelden aangevraagd voor de aanschaffing van stalen tonnen; voor de tweede gasboei ter verlichting van het Volkerak en de Krammer (zie bladz. 21 der Memorie van Toelichting bij de vorige begrooting), en voor het vervormen van tonnen in het 6de district, ten einde het nieuwe betonningstelsel aldaar in 1894 geheel te kunnen tot stand brengen.

Verlichting.

De nieuwe werken, bij de begrooting voor 1892 toegestaan, zijn voltooid, behoudens de werken voor de nieuwe verlichting aan den Hoek van het IJ, waarvoor de gelden werden overgebracht op de begrooting voor 1893 (zie Nota van Wijziging bij de begrooting van laatstgenoemd jaar) en die thans onderhanden zijn. Ook de nieuwe werken, bij de begrooting voor 1893 toegestaan, zijn in wording.

Op deze begrooting worden gelden aangevraagd:

voor een nieuwen ketel voor den stoommishoorn te Vlissingen, zijnde de tegenwoordige versleten;

voor vier lichtwachterswoningen aan den Hoek van Holland, waarvan drie noodig ten gevolge van voor belastingpersoneel gevorderde ontruiming van een even groot getal van het Departement van Financiën in huur genomen woningen, en de vierde ten gevolge van door de nieuwe verlichting vereischte vermeerdering van het lichtwachterspersoneel aan den Hoek van Holland met één wachter;

voor een nieuwen lichtopstand te Burghsluis, met lichttoestel der 5de grootte, waaraan bij de drukke vaart langs de Hammen, de behoefte is ontstaan;

voor twee ijzeren opstanden, waarop de bestaande lichttoestellen en lichthuizen van de roode geleidelichten van den Nieuwen Rotterdamschen Waterweg zullen worden geplaatst, ter vervanging van de bestaande lichthuizen en toestellen der witte geleidelichten;

voor twee ijzeren opstanden met lichthuizen, aan den zuidkant van den Nieuwen Rotterdamschen Waterweg tegenover Maassluis op te richten, en het daarop overbrengen van de bestaande toestellen der witte geleidelichten; het eene licht is bestemd om geleiding te geven met het licht van den Zandweg door den Hoorn, het andere om eveneens met het licht van den Zandweg geleiding te geven tot in 't zicht van de lichten van den Molen;

voor twee ijzeren lichthuizen en een opstand, noodig voor de verbetering der bestaande verlichting aan de Hoornsche hoofden en de Hals, waarheen de van den Nieuwen Rotterdamschen Waterweg vrijkomende lichttoestellen der groene geleidelichten zullen worden overgebracht, welke drie laatstgenoemde werken eerst tot stand zullen worden gebracht nadat de nieuwe, thans in aanmaak zijnde lichten

aan den Nieuwen Rotterdamschen Waterweg zullen zijn ontstoken;

voor een stel geleidelichten van de 6de grootte, benevens het maken en stellen van twee ijzeren lichtopstanden, te plaatsen bij den Bommel, ter geleiding naar het Haringvliet, zijnde dit het eenige punt op den vaarweg uit zee naar Dordrecht en omgekeerd, dat thans 's nachts niet verlicht is;

voor den bouw van eene lichtwachterswoning te Stellingen, noodig omdat daar geen woning voor den lichtwachter en zijn gezin te verkrijgen is;

voor verbetering van het licht aan de Ven bij Enkhuizen, die noodig is gebleken;

voor eene belangrijke herstelling van het lichtschip *Noord Hinder* N°. 1, dat in 1859 gebouwd is en alsdan nog eenigen tijd dienst zal kunnen doen;

en voor herstelling van den ouden steenen lichttoren te Goedereede (vroeger kerktoeren), welk werk voorloopig voor *Memorie* is opgebracht, aangezien het noodzakelijk is om, ter beoordeeling in hoeverre de toren de kosten van herstelling waard zal zijn, vooraf een grondig onderzoek daarnaar te doen instellen. Ondergeteekende vertrouwt, vóór de mondelinge behandeling der begrooting, de uitkomst van dit onderzoek te kunnen mededeelen en het bedrag te kunnen opgeven, waarop eventueel voor herstelling gerekend moet worden.

Hydrographie.

Sedert 1 Juli 1892 zijn in druk verschenen: nieuwe kaarten van het verdronken land van Zuid-Beveland op $\frac{1}{25000}$, en van het Friesche zeeget op $\frac{1}{50000}$; herziene kaarten van de Zuiderzee N. O. blad op $\frac{1}{50000}$, Goeree op $\frac{1}{30000}$ en Goeree en Maas op $\frac{1}{50000}$ der ware grootte. Voorts eene lichtenlijst van Nederland en koloniën, eene beschrijving van de zeegeten van Terschelling en Ameland en de Zuiderzee, van de Wester Schelde en van Brouwershaven, Veere en Zierikzee.

De gravures der bestaande kaarten worden bovendien steeds bijgewerkt, naarmate de behoefte van nieuwe opslag blijkt.

Thans zijn onderhanden de gravures van kaarten van Vlieland, Terschelling en Ameland en van de toegangen tot de Zuiderzee.

Dit jaar is voortgegaan met de opneming van de zeegeten van Vlieland, Terschelling en Ameland en van de toegangen der Zuiderzee.

VIDE AFDEELING.

Het eindcijfer dezer afdeeling bedraagt f 1 574 817 tegen f 1 454 817 voor 1893 toegestaan. Dit verschil, voor elk artikel in den toelichtenden staat verklaard, is een gevolg van hoogere raming van:

Art. 64. Pensioenen en onderstanden, met. f 118 000

Art. 67. Kosten van medailles enz., met . 2 000

Totaal meer. . . f 120 000

VIDE AFDEELING.

Deze afdeeling is voor 1894 geraamd op f 60 000, zijnde dit ook het bedrag voor 1893 toegestaan.

De Minister van Marine,
J. C. JANSSEN.

BIJLAGE A VAN DE MEMORIE
VAN TOELICHTING.

VERGELIJKEND OVERZICHT

VAN DE

II^{DE} AFDEELINGEN DER MARINEBEGROOTINGEN

OVER HET

Dienstjaar 1893 en 1894.

Bij de begrooting voor 1893 is toegestaan voor:

Arti- kel.	Aanbouw, tuigen en uitrusten van nieuwe sche- pen, daaronder begrepen artil- lerie- en torpedo- bewapening.	Herstelling en uitrusting van schepen in en buiten dienst.	Conservatie van reserveschepen en hunne uitrustings- goederen.	Aankoop, aanmaak en herstelling van materialen, goederen en voorwerpen voor den voorraad.	Aanschaffing, wijziging en her- stelling van ge- schut, affutage, projectielen, handwapenen, torpedo's enz., behalve voor nieuwe schepen.	Aankoop, onderhoud en herstelling van gereedschappen en werktuigen, aan- bouw, onderhoud en herstelling in eigen beheer van werf- inrichtingen, werk- vaartuigen en ge- bouwen.	Algemeene dienst en proefnemingen.
12	Ia. f 320 000	Ib ¹ . f 17 900	"	Id. f 16 000	"	Ig ¹ . f 5 000	Il. f 2 000
	"	Ib ² . 3 500	"	Ie. 50 000	"	Ig ² . 1 500	Im. 500
	"	Ic. 26 000	"	If. 2 900	"	Ih. 4 500	"
	"	"	"	"	"	Ii. 30 000	"
	"	"	"	"	"	Ik. 4 000	"
	IIa. "	IIb ¹ . 61 400	"	IIId. 6 500	"	IIg ¹ . 200	IIIL. 500
	"	IIb ² . 4 000	"	IIe. 29 000	"	IIg ² . 1 200	IIIm. 1 000
	"	IIc. 10 000	"	IIIf. 2 500	"	IIh. 5 000	"
	"	"	"	"	"	IIi. 1 500	"
	"	"	"	"	"	IIk. 2 000	"
	IIIa. "	IIIb ¹ . 52 300	"	IIIId. 9 000	"	IIIg ¹ . 5 000	IIIIL. 3 000
	"	IIIb ² . 3 000	"	IIIe. 1 500	"	IIIg ² . 500	IIIIm. 300
	"	IIIc. 67 600	"	IIIIf. 1 500	"	IIIh. 3 500	"
	"	"	"	"	"	IIIi. 12 000	"
	"	"	"	"	"	IIIk. 12 500	"
	IVa. "	IVb ¹ . 114 100	"	IVId. 8 000	"	IVg ¹ . 300	IVIL. 200
	"	IVb ² . 10 000	"	IVe. 500	"	IVg ² . 500	IVIm. 100
	"	IVc. 60 750	"	IVIf. 3 100	"	IVh. 4 000	"
	"	"	"	"	"	IVi. 1 500	"
	"	"	"	"	"	IVk. 5 000	"
	"	Vb ¹ . 10 100	"	VId. 7 000	"	Vg ¹ . 2 100	VIL. 100
	"	Vb ² . 2 000	"	Ve. 700	"	Vg ² . 300	VIm. 300
	"	Vc. 33 200	"	Vf. 200	"	Vh. 1 400	"
	"	"	"	"	"	Vi. 4 000	"
	"	"	"	"	"	Vk. 1 200	"
	"	VId ¹ . 26 000	"	VIId. 4 000	"	VIg ¹ . 150	VIL. 100
	"	VId ² . 2 400	"	VIe. 100	"	VIg ² . 200	VIm. 1 000
	"	VIc. 16 600	"	Vf. 800	"	VIh. 2 000	"
	"	"	"	"	"	VIi. 2 300	"
	"	"	"	"	"	VIk. 250	"
13	2 698 000	"	"	"	"	"	"
14	44 680	"	"	"	f 183 820	"	"
15	87 600	"	"	"	42 500	"	"
16	a. 187 500	b. 24 000	"	d. 45 000	"	"	e. 1 000
	"	c. 96 000	"	"	"	"	"
17	"	"	"	310 000	"	"	"
18	"	267 000	"	"	"	"	"
19	Ia. 160 000	Ib ¹ . 12 500	Ic ² . f 34 000	Id. 14 000	"	Ig ¹ . 4 000	Il. 2 500
	"	Ib ² . 5 000	"	Ie. 5 000	"	Ig ² . 2 000	Im. 27 000
	"	Ic ¹ . 16 000	"	If. 8 000	"	Ih. 4 000	In. 9 000
	"	"	"	"	"	Ii. 30 000	Io. 45 000
	"	"	"	"	"	Ik. 7 000	"

Bij de begrooting voor 1893 is toegestaan voor:

Arti- kel.	Aanbouw, tuigen en uitrusten van nieuwe sche- pen, daaronder begrepen artil- lerie- en torpedo- bewapening.	Herstelling en uitrusting van schepen in en buiten dienst.	Conservatie van reserveschepen en hunne uitrustings- goederen.	Aankoop, aanmaak en herstelling van materialen, goederen en voorwerpen voor den voorraad.	Aanschaffing, wijziging en her- stelling van ge- schut, affutage, projectielen, handwapenen torpedo's enz., behalve voor nieuwe schepen.	Aankoop, onderhoud en herstelling van gereedschappen en werktuigen, aan- bouw, onderhoud en herstelling in eigen beheer van werk- inrichtingen, werk- vaartuigen en ge- bouwen.	Algemeene dienst en proefnemingen.
19	IIa. f 500	IIb ¹ . f 3 450	IIc ² . f 3 300	IIa. f 1 090	"	IIg ¹ . f 2 000	IIz. f 50
	"	IIb ² . 250	"	IIe. 150	"	IIg ¹ . 200	IIm. 10 000
	"	IIc ¹ . 10 000	"	IIf. 16 750	"	IIh. 400	IIa. 5 400
	"	"	"	"	"	IIi. 200	IIo. 6 400
	"	"	"	"	"	IIk. 300	"
	"	"	"	"	"	"	III. 8 835
	"	"	"	"	"	"	IV. 38 300
	"	"	"	"	"	"	V. 5 600
	VIa. "	VIb ¹ . 57 100	VIc ² . 56 000	VIa. 7 000	"	VIg ¹ . 4 500	VIz. 1 000
	"	VIb ² . 1 200	"	VIe. 2 000	"	VIg ² . 600	VI m. 21 700
	"	VIc. 81 100	"	VI f. 2 750	"	VIh. 2 500	VI n. 7 000
	"	"	"	"	"	VIi. 10 000	VI o. 25 800
	"	"	"	"	"	VIk. 5 000	"
	VIIa. "	VIIb ¹ . 15 250	VIIc ² . 9 000	VIIa. 3 000	"	VIIg ¹ . 1 250	VIIz. 250
	"	VIIb ² . 1 000	"	VIIe. 150	"	VIIg ² . 150	VII m. 10 000
	"	VIIc ¹ . 16 300	"	VII f. 12 300	"	VIIh. 1 250	VII n. 12 200
	"	"	"	"	"	VIIi. 300	VII o. 3 500
	"	"	"	"	"	VIIk. 1 500	"
	"	"	"	"	"	"	VIII. 8 500
	"	"	"	"	"	"	IX. 21 500
	"	"	"	"	"	"	X. 975
	"	XIb ¹ . 10 800	XIc ² . 43 500	XIa. 5 500	"	XI g ¹ . 3 200	XIz. 100
	"	XIb ² . 2 200	"	XIe. 600	"	XI g ² . 400	XI m. 7 100
	"	XIc ¹ . 42 000	"	XI f. 2 000	"	XIh. 1 300	XI n. 5 400
	"	"	"	"	"	XIi. 4 000	XI o. 9 000
	"	"	"	"	"	XIk. 1 200	"
	"	XIIb ¹ . 1 750	XIIc ² . 9 000	XIIa. 1 000	"	XII g ¹ . 600	XIIz. 50
	"	XIIb ² . 150	"	XIIe. 50	"	XII g ² . 50	XII m. 3 800
	"	XIIc ¹ . 4 250	"	XII f. 2 900	"	XIIh. 100	XII n. 5 900
	"	"	"	"	"	XIIi. 150	XII o. 2 040
	"	"	"	"	"	XIIk. 100	"
	"	"	"	"	"	"	XIII. 5 000
	"	"	"	"	"	"	XIV. 15 900
	"	"	"	"	"	"	XV. 1 700
	"	"	"	XVI. 3 400	"	"	XVII. 1 600
20	"	"	"	"	"	25 970	"
21	"	"	"	"	"	54 000	"
22	"	"	"	"	"	120 440	"
23	"	"	"	"	"	24 450	"
	f 3 498 280	f 1 188 350	f 154 800	f 585 850	f 226 320	f 426 710	f 338 200

Bij de begrooting voor 1894 is uitgetrokken voor:

Arti- kel.	Aanbouw, tuigen en uitrusten van nieuwe sche- pen, daaronder begrepen artil- lerie en torpedo- bewapening.	Herstelling en uitrusting van schepen in en buiten dienst.	Conservatie van reserve-schepen en hunne uitrustings- goederen.	Aankoop, aanmaak en herstelling van materialen, goederen en voorwerpen voor den voorraad.	Aanschaffing, wijziging en her- stelling van ge- schut, affutage, projectielen, handwapenen, torpedo's enz., behalve voor nieuwe schepen.	Aankoop, onderhoud en herstelling van gereedschappen en werktuigen, aan- bouw, onderhoud en herstelling in eigen beheer van werf- inrichtingen, werk- vaartuigen en ge- bouwen.	Algemeene dienst en proefnemingen.
12	Ia. f 400 000	Ib ¹ . f 17 000	»	Id. f 60 000	»	If. f 4 000	Ii. f 1 000
	»	Ib ² . 3 500	»	Ie. 2 900	»	Ig. 5 000	Ik. 500
	»	Ic. 14 500	»	»	»	Ik. 44 000	»
	»	»	»	»	»	»	»
	»	»	»	»	»	»	»
	IIa. 85 000	IIb ¹ . 61 000	»	IIId. 35 000	»	IIIf. 1 400	IIi. 500
	»	IIb ² . 3 000	»	IIc. 2 500	»	IIg. 5 000	IIk. 1 000
	»	IIc. 10 000	»	»	»	IIh. 4 000	»
	»	»	»	»	»	»	»
	»	»	»	»	»	»	»
	IIIa. 3 000	IIIb ¹ . 40 300	»	IIIId. 10 000	»	IIIIf. 5 500	IIIi. 3 000
	»	IIIb ² . 3 000	»	IIIc. 1 200	»	IIIg. 5 000	IIIk. 800
	»	IIIc. 63 700	»	»	»	IIIh. 24 000	»
	»	»	»	»	»	»	»
	»	»	»	»	»	»	»
	IVa. 3 000	IVb ² . 91 500	»	IVId. 10 000	»	IVIf. 800	IVi. 200
	»	IVb ² . 10 000	»	IVe. 3 100	»	IVg. 4 000	IVk. 100
	»	IVc. 80 000	»	»	»	IVh. 7 000	»
	»	»	»	»	»	»	»
	»	»	»	»	»	»	»
	»	Vb ¹ . 13 450	»	Vd. 4 600	»	Vf. 4 000	Vi. 100
	»	Vb ² . 1 000	»	Ve 200	»	Vg. 2 500	Vk. 300
	»	Vc. 24 700	»	»	»	Vh. 8 000	»
	»	»	»	»	»	»	»
	»	»	»	»	»	»	»
	»	VIb ¹ . 32 700	»	VIId. 3 000	»	VIIf. 500	VIi. 100
	»	VIb ² . 2 400	»	VIc. 850	»	VIg. 2 000	VIk. 500
	»	VIc. 13 400	»	»	»	VIh. 2 500	»
	»	»	»	»	»	»	»
	»	»	»	»	»	»	»
13	1 340,000	»	»	»	»	»	»
14	835 250	»	»	»	178 300	»	»
15	216,200	»	»	»	29 900	»	»
16	a. 180 000	b. 21 000	»	d. 45 000	»	»	e. 1 000
	»	c. 180 000	»	»	»	»	»
17	»	»	»	290 000	»	»	»
18	»	262 000	»	»	»	»	»
19	Ia. 320 000	Ib ¹ . 18 700	Ic ² . f 34 000	Id. 19 000	»	If. 6 000	Ii. 2 500
	»	Ib ² . 4 000	»	Ie. 7 000	»	Ig. 4 000	Ik. 50 000
	»	Ic ¹ . 18 500	»	»	»	Ik. 49 000	Iz. 63 000
	»	»	»	»	»	»	»
	»	»	1	»	»	»	»

Bij de begrooting voor 1894 is uitgetrokken voor:

Arti- kel.	Aanbouw, tuigen en uitrusten van nieuwe sche- pen, daaronder begrepen artil- lerie en torpedo- bewapening.	Herstelling en uitrusting van schepen in en buiten dienst.	Conservatie van reserveschepen en hunne uitrustings- goederen.	Aankoop, aanmaak en herstelling van materialen, goederen en voorwerpen voor den voorraad.	Aanschaffing, wijziging en her- stelling van ge- schut, affutage, projectielen, handwapenen, torpedo's enz., behalve voor nieuwe schepen.	Aankoop, onderhoud en herstelling van gereedschappen en werktuigen, aan- bouw, onderhoud en herstelling in eigen beheer van werf- inrichtingen, werk- vaartuigen en ge- bouwen.	Algemeene dienst en proefnemingen.
19	IIa. f 1 200	IIb ¹ . f 3 750	IIc ² . f 3 500	II d. f 1 200	"	II f. f 2 000	IIi. f 50
	"	IIb ² . 300	"	IIe. 18 600	"	IIg. 450	IIk. 9 000
	"	IIc ¹ . 7 500	"	"	"	IIh. 500	IIl. 11 765
	"	"	"	"	"	"	"
	"	"	"	"	"	"	"
	"	"	"	"	"	"	III. 13 000
	"	"	"	"	"	"	IV. 39 000
	"	"	"	"	"	"	V. 5 750
	VIa. 5 000	VIb ¹ . 44 950	VIc ² . 55 000	VI d. 8 000	"	VI f. 5 000	VIi. 1 000
	"	VIb ² . 1 200	"	VIe. 2 000	"	VIg. 2 500	VIk. 20 000
	"	VIc ¹ . 91 300	"	"	"	VIh. 15 000	VI l. 32 000
	"	"	"	"	"	"	"
	"	"	"	"	"	"	"
	VIIa. 1 000	VIIb ¹ . 10 850	VIIc ² . 9 000	VII d. 3 200	"	VII f. 1 400	VIIi. 250
	"	VIIb ² . 1 000	"	VIIe. 12 300	"	VIIg. 1 250	VIIk. 10 000
	"	VIIc ¹ . 19 600	"	"	"	VIIh. 1 800	VII l. 16 000
	"	"	"	"	"	"	"
	"	"	"	"	"	"	"
	"	"	"	"	"	"	VIII. 13 500
	"	"	"	"	"	"	IX. 22 500
	"	"	"	"	"	"	X. 2 050
	"	XIb ¹ . 12 400	XIc ² . 43 500	XI d. 8 500	"	XI f. 3 600	XIi. 100
	"	XIb ² . 1 600	"	XIe. 1 700	"	XIg. 1 800	XIk. 7 000
	"	XIc ¹ . 34 300	"	"	"	XIh. 6 000	XI l. 13 150
	"	"	"	"	"	"	"
	"	"	"	"	"	"	"
	"	XIIb ¹ . 1 550	XIIc ² . 9 000	XII d. 750	"	XII f. 650	XIIi. 50
	"	XIIb ² . 150	"	XIIe. 4 400	"	XIIg. 100	XIIk. 3 500
	"	XIIc ¹ . 3 100	"	"	"	XIIh. 250	XII l. 8 040
	"	"	"	"	"	"	"
	"	"	"	"	"	"	"
	"	"	"	"	"	"	XIII. 7 300
	"	"	"	"	"	"	XIV. 16 100
	"	"	"	"	"	"	XV. 1 700
	"	"	"	XVI. 3 400	"	"	XVII. 3 600
20	"	"	"	"	"	26 775	"
21	"	"	"	"	"	6 700	"
22	"	"	"	"	"	105 840	"
23	"	"	"	"	"	25 300	"
	f 3 389 650	f 1 222 900	f 154 000	f 558 400	f 208 200	f 395 115	f 381 005
	— f 108 630	+ f 34 550	— f 800	— f 27 450	— f 18 120	— f 31 595	+ f 42 805

BIJLAGE B VAN DE MEMORIE
VAN TOELICHTING.

OVERZICHT van de sommen uitgetrokken voor de verschillende diensten en onderwerpen, voorkomende in de IIde afdeeling der begrooting van het Departement van Marine voor 1894.

<i>Kortenaar.</i>		<i>Monitors.</i>		Art. 19, VI, c ¹ , f 6 000		<i>Schoeners.</i>	
Art. 12, I, a, f 400 000		Art. 12, I, b ¹ , f 2 000		" 19, VII, c ¹ , 2 000		Art. 12, III, b ¹ , f 600	
" 12, II, a, 85 000		" 12, I, c, 3 000		f 21 000		" 12, III, c, 5 000	
" 16, a, 180 000		" 12, II, b ¹ , 4 000				" 12, IV, b ¹ , 3 000	
" 19, I, a, 320 000		" 12, III, b ¹ , 400		<i>Van Speyk.</i>		" 12, V, c, 5 000	
" 19, II, a, 1 200		" 12, III, c, 2 500		Art. 12, III, c, f 4 000		" 12, VI, c, 2 500	
f 986 200		" 12, IV, b ¹ , 2 500		" 12, IV, c, 15 000		" 19, VI, b ¹ , 1 300	
<i>Evertsen.</i>		" 12, IV, c, 3 000		" 19, VI, c ¹ , 8 000		" 19, VI, c ¹ , 6 000	
Art. 13, f 670 000		" 12, V, b ¹ , 1 450		" 19, VII, c ¹ , 2 000		" 19, VII, b ¹ , 400	
<i>Piet Hein.</i>		" 12, V, c, 9 000		f 29 000		" 19, XI, c ¹ , 5 000	
Art. 13, f 670 000		" 12, VI, b ¹ , 6 700				" 19, XII, c ¹ , 500	
<i>Pantersschepen.</i>		" 12, VI, c, 3 500		<i>Atjeh.</i>		f 29 300	
Art. 12, III, b ¹ , f 2 000		" 19, I, b ¹ , 3 000		Art. 12, III, c, f 30 000		<i>Raderschip „Valk.”</i>	
" 12, III, c, 2 500		" 19, I, c ¹ , 4 000		" 12, IV, c, 30 000		Art. 12, III, c, f 500	
" 12, IV, b ¹ , 9 000		" 19, II, b ¹ , 200		" 19, VI, c ¹ , 35 000		" 12, IV, c, 2 500	
" 12, IV, c, 1 500		" 19, VI, b ¹ , 500		" 19, VII, b ¹ , 8 000		" 19, VI, c ¹ , 800	
" 12, V, c, 1 500		" 19, VI, c ¹ , 4 500		f 103 000		" 19, VII, c ¹ , 200	
" 12, VI, c, 1 200		" 19, VII, b ¹ , 200				f 4 000	
" 19, VI, b ¹ , 2 500		" 19, VII, c ¹ , 1 400		<i>De Ruyter.</i>		<i>Kanonnerbooten.</i>	
" 19, VI, c ¹ , 6 000		" 19, XI, b ¹ , 1 700		Art. 12, III, b ¹ , f 12 000		Art. 12, I, b ¹ , f 400	
" 19, VII, b ¹ , 500		" 19, XI, c ¹ , 13 300		" 12, IV, b ¹ , 30 000		" 12, I, c, 5 000	
" 19, VII, c ¹ , 1 500		" 19, XII, b ¹ , 100		" 16, c, 105 000		" 12, II, b ¹ , 1 200	
" 19, XI, c ¹ , 1 000		" 19, XII, c ¹ , 1 000		" 19, VI, b ¹ , 15 000		" 12, III, b ¹ , 500	
" 19, XII, c ¹ , 400		f 67 950		" 19, VII, b ¹ , 5 000		" 12, III, c, 4 000	
f 29 600		<i>Riviervaartuigen.</i>		f 167 000		" 12, IV, b ¹ , 1 200	
<i>Pantserdekschip „Koningin Wilhelmina der Nederlanden.”</i>		Art. 12, V, b ¹ , f 800		<i>Van Galen.</i>		" 12, IV, c, 3 500	
Art. 12, III, a, f 3 000		" 12, V, c, 2 000		Art. 19, VI, c ¹ , f 1 000		" 12, V, b ¹ , 1 000	
" 12, III, b ¹ , 5 000		" 12, VI, b ¹ , 1 500				" 12, V, c, 2 500	
" 12, IV, a, 3 000		" 12, VI, c, 1 200		<i>Sommelsdijk.</i>		" 12, V, b ¹ , 3 000	
" 12, IV, b ¹ , 4 000		" 19, XI, b ¹ , 600		Art. 12, V, c, f 1 000		" 12, VI, c, 2 000	
" 19, VI, a, 5 000		" 19, XI, c ¹ , 3 000		" 12, VI, c, 500		" 19, I, b ¹ , 1 000	
" 19, VI, b ¹ , 7 600		" 19, XII, b ¹ , 100		" 19, XI, c ¹ , 2 000		" 19, I, c ¹ , 4 000	
" 19, VII, a, 1 000		" 19, XII, c ¹ , 200		" 19, XII, c ¹ , 100		" 19, II, b ¹ , 150	
" 19, VII, b ¹ , 500		f 9 400		f 3 600		" 19, VI, b ¹ , 400	
f 28 500		<i>Johan Willem Friso.</i>				" 19, VI, c ¹ , 5 000	
		Art. 12, III, c, f 3 000				" 19, VII, b ¹ , 100	
		" 12, IV, c, 10 000				" 19, VII, c ¹ , 1 000	
						" 19, XI, b ¹ , 900	

Art. 19, XI, c ¹ , f 4 000	Art. 12, III, c f 4 000	<i>Diversen. Auxiliair eskader, enz.</i>	Conservatie van reserveschepen en hunne uitrusting.
" 19, XII, b ¹ , 250	" 12, IV, b ¹ , 16 100		Art. 19, I, c ² , f 34 000
" 19, XII, c ¹ , 600	" 12, IV, c, 6 000	Art. 12, I, b ¹ , f 2 500	" 19, II, c ² , 3 500
f 41 700	" 12, V, b ¹ , 7 400	" 12, I, c, 4 500	" 19, VI, c ² , 55 000
<i>Torpedobooten.</i>	" 12, VI, b ¹ , 11 500	" 12, II, b ¹ , 30 000	" 19, VII, c ² , 9 000
Art. 12, I, b ¹ , f 700	" 19, I, b ¹ , 10 000	" 12, II, c, 10 000	" 19, XI, c ² , 43 500
" 12, I, c, 1 000	" 19, II, b ¹ , 1 800	" 12, III, b ¹ , 5 000	" 19, XII, c ² , 9 000
" 12, II, b ¹ , 500	" 19, VI, b ¹ , 5 000	" 12, III, c, 1 200	f 154 000
" 12, III, b ¹ , 3 000	" 19, VI, c ¹ , 6 000	" 12, IV, b ¹ , 5 000	<i>Aanmaak en herstelling van magazijnsgoederen.</i>
" 12, III, c, 5 000	" 19, VII, b ¹ , 1 450	" 12, IV, c, 2 500	Art. 12, I, d, f 60 000
" 12, IV, b ¹ , 3 500	" 19, VII, c ¹ , 1 500	" 12, V, b ¹ , 500	" 12, II, d, 35 000
" 12, IV, c, 2 500	" 19, XI, b ¹ , 5 000	" 12, V, c, 700	" 12, III, d, 10 000
" 12, V, b ¹ , 1 200	" 19, XII, b ¹ , 600	" 12, VI, b ¹ , 500	" 12, IV, d, 10 000
" 12, V, c, 3 000	f 109 550	" 12, VI, c, 1 000	" 12, V, d, 4 600
" 12, VI, b ¹ , 1 500	<i>Wachtschip „Adolf Hertog van Nassau.”</i>	" 16, b, 21 000	" 12, VI, d, 3 000
" 12, VI, c, 1 500	Art. 12, III, b ¹ , f 4 500	" 16, c, 75 000	" 19, I, d, 19 000
" 19, I, b ¹ , 1 500	" 12, IV, b ¹ , 10 000	" 19, I, b ¹ , 2 000	" 19, II, d, 1 200
" 19, I, c ¹ , 4 000	" 19, VI, b ¹ , 2 500	" 19, I, c ¹ , 4 000	" 19, VI, d, 8 000
" 19, II, b ¹ , 100	" 19, VII, b ¹ , 500	" 19, II, b ¹ , 1 000	" 19, VII, d, 3 200
" 19, VI, b ¹ , 4 000	f 17 500	" 19, II, c ¹ , 7 500	" 19, XI, d, 8 500
" 19, VI, c ¹ , 7 000	<i>Wachtschip „Prins van Oranje.”</i>	" 19, VI, b ¹ , 3 000	" 19, XII, d, 750
" 19, VII, b ¹ , 400	Art. 12, V, b ¹ , f 1 100	" 19, VI, c ¹ , 2 000	f 163 250
" 19, VII, c ¹ , 500	" 12, VI, b ¹ , 8 000	" 19, VII, b ¹ , 1 000	<i>Aanmaak en herstelling van ar- tillerie-goederen voor den voorraad.</i>
" 19, XI, b ¹ , 1 800	" 19, XI, b ¹ , 1 400	" 19, VII, c ¹ , 500	Art. 12, I, e, f 2 900
" 19, XI, c ¹ , 4 000	" 19, XII, b ¹ , 300	" 19, XI, b ¹ , 1 000	" 12, II, e, 2 500
" 19, XII, b ¹ , 100	f 10 800	" 19, XI, c ¹ , 2 000	" 12, III, e, 1 200
" 19, XII, c ¹ , 100		" 19, XII, b ¹ , 100	" 12, IV, e, 3 100
f 46 900		" 19, XII, c ¹ , 200	" 12, V, e, 200
<i>Schoeners bestemd tot bescher- ming der visscherij en politie- toezicht in de Noordzee.</i>	<i>Wachtschip „Prins Maurits der Nederlanden.”</i>	f 183 700	" 12, VI, e, 850
Art. 12, III, b ¹ , f 2 400	Art. 12, I, b ¹ , f 2 000	<i>Inrichtingen behoorende tot de actieve zeemacht (torpedo- dienst, enz.).</i>	" 19, I, e, 7 000
" 12, III, c, 2 000	" 12, II, b ¹ , 6 000	Art. 12, I, b ² , f 3 500	" 19, II, e, 18 600
" 12, IV, b ¹ , 7 200	" 19, I, b ¹ , 1 200	" 12, II, b ² , 3 000	" 19, VI, e, 2 000
" 12, IV, c, 3 500	" 19, II, b ¹ , 500	" 12, III, b ² , 3 000	" 19, VII, e, 12 300
" 19, VI, b ¹ , 2 750	f 9 700	" 12, IV, b ² , 10 000	" 19, XI, e, 1 700
" 19, VI, c ¹ , 4 000	<i>Stoomtarkassen en stoomsloepen.</i>	" 12, V, b ² , 1 000	" 19, XII, e, 4 400
" 19, VII, b ¹ , 800	Art. 12, I, c, f 1 000	" 12, VI, b ² , 2 400	f 56 750
" 19, VII, c ¹ , 1 000	" 12, III, b ¹ , 400	" 19, I, b ² , 4 000	<i>Werfinrichtingen en werkvaartuigen.</i>
f 23 650	" 19, I, c ¹ , 2 500	" 19, II, b ² , 300	Art. 12, I, f, f 4 000
<i>Instructie- en logementschepen.</i>	" 19, VI, b ¹ , 1 000	" 19, VI, b ² , 1 200	" 12, II, f, 1 400
Art. 12, I, b ¹ , f 9 400	f 4 900	" 19, VII, b ² , 1 000	
" 12, II, b ¹ , 19 300		" 19, XI, b ² , 1 600	
" 12, III, b ¹ , 4 500		" 19, XII, b ² , 150	
		f 31 150	

Art. 12, III, f, f 5 500	<i>Gereedschappen en werktuigen van algemeen aard.</i>	Art. 19, XI, i, f 100	Art. 19, XI, l, f 13 150
" 12, IV, f, 800		" 19, XII, i, 50	" 19, XII, l, 8 040
" 12, V, f, 4 000	Art. 12, I, h, f 44 000	f 8 850	f 145 855
" 12, VI, f, 500	" 12, II, h, 4 000		
" 19, I, f, 6 000	" 12, III, h, 24 000	<i>Algemeene dienst, toelagen, zieken enz., feestdagen.</i>	<i>Kosten der politie.</i>
" 19, II, f, 2 000	" 12, IV, h, 7 000	Art. 12, I, k, f 500	Art. 19, III, f 13 000
" 19, VI, f, 5 000	" 12, V, h, 8 000	" 12, II, k, 1 000	" 19, VIII, 13 500
" 19, VII, f, 1 400	" 12, VI, h, 2 500	" 12, III, k, 800	" 19, XIII, 7 300
" 19, XI, f, 3 600	" 19, I, h, 49 000	" 12, IV, k, 100	f 33 800
" 19, XII, f, 650	" 19, II, h, 500	" 12, V, k, 300	
f 34 850	" 19, VI, h, 1 500	" 12, VI, k, 500	<i>Kosten der magazijnen van scheepsbouw en uitrusting.</i>
<i>Gebouwen.</i>	" 19, VII, h, 1 800	" 19, I, k, 50 000	Art. 19, IV, f 39 000
Art. 12, I, g, f 5 000	" 19, XI, h, 6 000	" 19, II, k, 9 000	" 19, IX, 22 500
" 12, II, g, 5 000	" 19, XII, h, 250	" 19, VI, k, 20 000	" 19, XIV, 16 100
" 12, III, g, 5 000	f 162 050	" 19, VII, k, 10 000	f 77 600
" 12, IV, g, 4 000	<i>Proefnemingen.</i>	" 19, XI, k, 7 000	
" 12, V, g, 2 500	Art. 12, I, i, f 1 000	" 19, XII, k, 3 500	<i>Kosten der magazijnen van kleeding en levensmiddelen.</i>
" 12, VI, g, 2 000	" 12, II, i, 500	f 102 700	Art. 19, V, f 5 750
" 19, I, g, 4 000	" 12, III, i, 3 000	<i>Mindere geëmployeerden.</i>	" 19, X, 2 050
" 19, II, g, 450	" 12, IV, i, 200	Art. 19, I, l, f 63 000	" 19, XV, 1 700
" 19, VI, g, 2 500	" 12, V, i, 100	" 19, II, l, 13 665	f 9 500
" 19, VII, g, 1 250	" 12, VI, i, 100	" 19, VI, l, 32 000	
" 19, XI, g, 1 800	" 19, I, i, 2 500	" 19, VII, l, 16 000	
" 19, XII, g, 100	" 19, II, i, 50		
f 33 600	" 19, VI, i, 1 000		
	" 19, VII, i, 250		

STAAT aangevende het aantal Nederlanders en de leeftijden der verschillende qualiteiten bij de *buitenlandsche zeevaart* in 1891.

K W A L I T E I T E N.	Aantal.	L E E F T I J D.																		Aanmerkingen.
		bene- den 18	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27	28	29	30 — 35	36 — 40	41 — 45	46 — 50	bo- ven 50	
Gezagvoerders bij de stoomvaart. Idem.	111 % % %	> > > >	> > > >	> > > >	> > > >	> > > >	> > > >	> > > >	> > > >	> > > >	1 0,9 0,9 0,9	> > > >	1 0,9 0,9 0,9	2 1,8 1,8 1,8	19 17,1 17,1 17,1	21 18,9 18,9 18,9	23 20,7 20,7 20,7	28 25,2 25,2 25,2	16 14,4 14,4 14,4	
Stuurman en stuurmansleerling bij de stoomvaart.	360 % % %	17 4,7 13,6	20 5,6 13,6	12 3,3 13,6	18 5 20,3	15 4,2 20,3	17 4,7 20,3	14 3,9 20,3	9 2,5 20,3	19 5,3 11,7	10 2,8 11,7	13 3,6 11,7	10 2,8 11,7	17 4,7 11,7	71 19,8 27,3	33 9,2 39	33 9,2 39	18 5 39	14 3,9 39	
Machinisten en assistent-machinisten bij de stoomvaart.	433 % % %	7 1,6 14,9	24 5,5 14,9	34 7,8 14,9	33 7,6 31,8	29 6,6 31,8	25 5,7 31,8	28 6,4 31,8	24 5,5 31,8	18 4,1 14,2	28 6,4 14,2	16 3,7 14,2	18 4,1 14,2	20 4,6 21,1	54 12,4 21,1	37 8,5 35,3	19 4,3 35,3	11 2,5 35,3	8 1,8 35,3	
Stoker, olieman, donkeyman. Idem.	844 % % %	3 0,3 3,1	7 0,8 3,1	17 2 3,1	25 2,9 20,1	27 3,2 20,1	36 4,2 20,1	36 4,2 20,1	39 5,6 20,1	36 4,2 15,6	53 6,2 15,6	44 5,2 15,6	42 4,9 15,6	46 5,4 30,6	172 20,3 30,6	122 14,4 46,2	67 7,9 46,2	36 4,2 46,2	36 4,2 46,2	
Kolenwerkers, treumers, keteljongens, ketelpompers.	573 % % %	71 12,3 31	60 10,4 31	48 8,3 31	41 7,1 26,1	26 4,5 26,1	29 5 26,1	31 5,4 26,1	24 4,1 26,1	27 4,7 13,6	24 4,1 13,6	28 4,8 13,6	18 3,1 13,6	14 2,4 16,6	64 11,1 16,6	30 5,1 30,2	19 3,3 30,2	13 2,2 30,2	6 1 30,2	
Timmerman bij de stoomvaart. Idem.	95 % % %	> > 1	1 1 1	> > 1	> > 7,2	> > 7,2	3 3,1 7,2	3 3,1 7,2	1 1 7,2	2 2,1 11,5	3 3,1 11,5	6 6,3 11,5	3 3,1 11,5	1 1 21,9	17 17,8 21,9	14 14,7 33,4	16 16,8 33,4	14 14,7 33,4	11 11,5 33,4	
Matroos, bootman, kwartiermeester, lichtmatroos, jongen, tusschende- wacht, roerganger, lampenist, liergast bij de stoomvaart.	1515 % % %	196 12,9 19,8	57 3,7 19,8	49 3,2 19,8	50 3,3 17,6	44 2,9 17,6	59 3,9 17,6	61 4 17,6	53 3,5 17,6	55 3,6 10	54 3,5 10	44 2,9 10	39 2,5 20	50 3,3 20	215 14,2 20	137 9 30	125 8,2 30	112 7,4 30	115 7,6 30	
Kok, hofmeester, bediende, magazijn- meester, barbier, slager, bakker, zie- kenvader bij de stoomvaart.	872 % % %	115 13,1 22,4	43 4,9 22,4	39 4,4 22,4	33 3,7 19,7	43 4,9 19,7	37 4,2 19,7	38 4,3 19,7	23 2,6 19,7	38 4,3 12,1	29 3,3 12,1	40 4,5 12,1	35 4 22,2	27 3 22,2	134 15,2 22,2	77 8,7 34,3	34 3,8 34,3	45 5,1 34,3	42 4,8 34,3	

STAAT aangevende het aantal Nederlanders en de leeftijden der verschillende qualiteiten bij de *buitenlandsche zeevaart* in 1891.

QUALITEITEN.	Aantal.	L E E F T I J D.																		Aanmerkingen.
		bene- den 18	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27	28	29	30 — 35	36 — 40	41 — 45	46 — 50	bo- ven 50	
Gezagvoerders zeilvaart.	184	>	>	>	>	>	>	>	>	>	1	2	2	6	15	31	40	36	51	Hieronder zijn niet begrepen de bemanning van 3 fregatten 12 barken 1 brik 24 schooners 21 koffen 167 tjalken 3 kotters 1 galjoot en 1 smak welke schepen in 1891 niet gemon- sterd hebben.
Idem.	%	>	>	>	>	>	>	>	>	>	0,5	1,1	1,1	3,2	8,1	16,7	21,6	19,4	27,5	
	%										1,6		12,4							
	%										14									
Stuurman en stuurmansleerling zeilvaart.	308	11	6	1	13	6	7	13	9	12	5	14	8	8	50	33	39	35	38	
Idem.	%	3,6	1,9	0,3	4,2	1,9	2,3	4,2	2,9	3,9	1,6	4,6	2,6	2,6	16,3	10,8	12,7	11,4	12,4	
	%	5,8			15,2					10,1			21,5							
	%										31,6									
Matroos, bootsman, zeilmaker, licht- matroos, jongen, kajuitswacht, kok en timmerman bij de zeilvaart.	1423	335	116	74	84	58	70	63	46	40	38	30	31	19	112	68	67	69	103	
	%	23,4	8,1	5,2	5,9	4	4,9	4,4	3,2	2,8	2,6	2,1	2,1	1,3	7,8	4,7	4,7	4,8	7,2	
	%	36,7			23,4					7,5			11,2							
	%										18,7									
Totaal bij de zeilvaart.	1915	346	112	75	97	64	77	76	55	52	44	46	41	33	177	132	146	140	192	
Idem.	%	18	6,3	3,9	4,5	3,3	4	4	2,8	2,7	2,3	2,4	2,1	1,7	9,2	6,9	7,6	7,3	10	
	%	28,2			18,6					7,4			13							
	%										20,4									
Totaal bij de stoomvaart.	4803	409	212	199	200	184	206	211	173	195	202	191	166	177	746	471	336	277	248	
Idem.	%	8,5	4,4	4,1	4,1	3,8	4,3	4,4	3,6	4	4,2	3,9	3,3	3,7	15,5	9,8	7	5,7	5,1	
	%	17			20,2					12,1			22,5							
	%										34,6									
Totaal-generaal bij de buitenlandsche zeevaart.	6718	755	334	274	297	248	283	287	228	247	246	237	207	210	923	603	482	417	440	
	%	11,2	4,9	4	4,4	3,7	4,2	4,2	3,4	3,6	3,6	3,5	3,1	3,1	13,7	8,9	7,1	6,2	6,5	
	%	20,1			19,9					10,7			19,9							
	%										30,6									

STAAT aangevende het aantal en de leeftijden der Nederlandsche visschers van de Noordzee-visscherij benevens het aantal dat dient of gediend heeft bij de militie (1891).

GEMEENTE.	Aantal.	L E E F T I J D.																		Hebben gediend of zijn dienst- plichtig bij de		Aanmerkingen.	
		bene- den 16	16 — 17	18 — 19	20	21	22	23	24	25	26	27	28	29	30 — 35	36 — 40	41 — 45	46 — 50	bo- ven 50	zee- militie.	militie te land.		
Zwartewaal.	127	20	14	9	4	3	4	3	5	3	4	2	1	6	14	10	7	5	16	3	3	De hier opgegeven visschers zijn alleen degenen die gemonsterd hebben, terwijl in sommige gemeenten nog bijmonsteringen hebben plaats gehad, waarvan de opgaven ontbreken. De gegevens omtrent de militie zijn slechts door enkele gemeenten verstrekt.	
Middelbarnis	273	35	26	22	1	11	12	13	5	12	6	5	6	5	45	20	12	10	27	8	3		
Maassluis.	947	124	86	89	45	38	38	28	39	26	25	37	18	19	110	73	54	42	56	3	3		
Vlaardingen	1176	151	112	95	28	32	37	19	31	33	32	36	24	22	149	115	64	90	106	3	3		
Schiedam.	49	8	1	5	1	3	1	1	1	1	7	3	2	3	5	4	1	2	3	3	3		
Scheveningen	2164	247	187	174	74	64	64	63	73	47	59	42	59	50	328	207	162	118	146	54	3		
Katwijk	515	49	41	28	15	18	17	14	16	10	22	20	13	12	81	41	43	29	46	18	13		
Noordwijk	138	14	13	7	2	4	7	3	8	5	5	3	5	5	22	10	9	11	8	5	3		
Velsen (Ijmuiden) . .	78	1	9	6	2	6	1	4	6	5	6	1	3	3	14	8	2	2	2	3	3		
Egmond aan Zee. . .	51	7	1	2	1	1	2	3	2	3	1	4	3	3	3	9	3	4	5	3	3		
den Helder	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3		
Pernis.	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3		
Zandvoort	65	3	8	1	1	2	3	2	1	2	3	1	3	12	8	7	4	7	3	3	3		
Totaal. . .	5583	656	498	438	174	179	183	151	188	146	169	150	132	128	783	505	364	317	422	85	13		
id. . . .	%	11,6	8,8	7,8	3,1	3,2	3,2	2,7	3,3	2,6	3	2,6	2,3	2,3	13,9	9	6,4	5,6	7,5	1,5	0,2		
	%	28,2			15,5					8,2			18,5										
	%	26,7																					

VI. 2.)

	Qualiteit.	Aantal.	L E E F T I J D.																								Hebben gediend of zijn dienstplichtig bij de		Aantal onge- huwden.									
			bene- den 18	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27	28	29	30	31	32	33	34	35	36 — 40	41 — 45	46 — 50	bo- ven 50	zee- militie.	militie te land.											
Geheele land.	Gezagvoerders id.	761 % % %	» » »	» » »	1 0,1 %	3 0,4 %	1 0,1 %	6 0,8 %	7 0,9 %	10 1,3 %	4 0,5 %	7 0,9 %	10 1,3 %	17 2,2 %	18 2,3 %	19 2,5 %	32 4,1 %	25 3,2 %	20 2,6 %	30 3,9 %	30 3,9 %	137 17,8 %	116 15 %	94 12,2 %	168 21,8 %	104 13,5 %	131 17 %	63 8,2 %										
			0,1			2,2					2,7			24,7																								
			27,4																																			
Id.	Machinisten.	772 % % %	3 0,4 %	3 0,4 %	7 0,9 %	9 1,2 %	6 0,8 %	17 2,2 %	17 2,2 %	18 2,3 %	27 3,5 %	36 4,7 %	36 4,7 %	26 2,1 %	31 4 %	37 4,8 %	27 3,5 %	25 3,2 %	21 2,7 %	31 4 %	36 4,7 %	125 16,2 %	99 12,8 %	60 7,8 %	74 9,6 %	83 10,8 %	158 20,5 %	111 14,4 %										
			1,7			9,1					12,9			29																								
			41,9																																			
Id.	Stokers. id.	361 % % %	24 6,6 %	19 5,3 %	22 6,1 %	26 7,2 %	12 3,3 %	19 5,3 %	14 3,9 %	16 4,4 %	11 3 %	13 3,6 %	8 2,2 %	12 3,3 %	8 2,2 %	9 2,5 %	14 3,9 %	6 1,7 %	8 2,2 %	7 1,9 %	4 1,1 %	34 9,4 %	21 5,8 %	17 4,7 %	37 10,2 %	32 8,8 %	91 25,2 %	194 53,7 %										
			18			24,1					8,8			18,8																								
			27,6																																			
Id.	Stuurlieden.	303 % % %	» » »	1 0,3 %	3 1 %	7 2,3 %	4 1,3 %	8 2,6 %	5 1,6 %	7 2,3 %	7 2,3 %	8 2,6 %	16 5,3 %	18 5,9 %	13 4,3 %	17 5,6 %	13 4,3 %	5 1,6 %	9 2,9 %	5 1,6 %	16 5,3 %	39 12,9 %	43 14,2 %	35 11,5 %	49 16,2 %	40 13,2 %	67 22,1 %	75 24,7 %										
			1,3			10,1					10,2			31,5																								
			41,7																																			
Id.	Matrozen. id.	910 % % %	56 6,1 %	27 2,9 %	37 4 %	35 3,8 %	28 3 %	36 3,9 %	35 3,8 %	26 2,8 %	38 4,2 %	47 5,1 %	44 4,8 %	29 3,1 %	38 4,2 %	33 3,6 %	36 3,9 %	35 3,8 %	25 2,7 %	21 2,3 %	21 2,3 %	96 10,5 %	51 5,6 %	37 4 %	60 6,6 %	116 12,7 %	180 19,8 %	411 45,2 %										
			13			14,3					14,1			25,9																								
			40																																			
Id.	Stuurlieden en matrozen te zamen.	1213 % % %	56 4,6 %	28 2,3 %	40 3,3 %	42 3,4 %	32 2,6 %	44 3,5 %	40 3,3 %	33 2,7 %	45 3,7 %	55 4,5 %	60 4,9 %	47 3,8 %	51 4,2 %	50 4,1 %	49 4 %	40 3,3 %	34 2,8 %	26 2,1 																		
			10,2			15,5					13,1			27,3																								
			40,4																																			
Id.	Totaal. id.	3107 % % %	83 2,6 %	50 1,6 %	70 2,2 %	80 2,5 %	51 1,6 %	86 2,7 %	78 2,5 %	77 2,4 %	87 2,8 %	111 3,5 %	114 3,6 %	102 3,2 %	108 3,4 %	115 3,7 %	122 3,9 %	96 3,1 %	83 2,6 %	94 3 %	107 3,4 %	431 13,8 %	330 10,5 %	243 7,8 %	388 12,4 %	375 12 %	627 20 %	854 27,3 %										
			6,4			11,7					9,9			26,3																								
			6,2																																			

STAAT aangevende het aantal en de leeftijden der verschillende qualiteiten bij de *binnenlandsche stoomvaart*, benevens het aantal ongehuwden en het aantal dat dient of gediend heeft bij de militie (Maart 1892).

	Qualiteit.	Aantal.	L E E F T I J D.																								Hebben gediend of zijn dienstplichtig bij de		Aantal onge- huwden.
			bene- den 18	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27	28	29	30	31	32	33	34	35	36 — 40	41 — 45	46 — 50	bo- ven 50	zee- militie.	militie te land.		
In de provinciën Zuidholland, Noordholland, Zeeland en Utrecht.	Gezagvoerder id.	525	>	>	>	>	>	5	5	7	4	5	9	9	15	15	23	18	19	18	18	104	83	69	99	85	94	44	
		%	>	>	>	>	>	0,9	0,9	1,3	0,7	0,9	1,7	1,7	2,8	2,8	4,4	3,4	3,6	3,4	3,4	19,7	15,7	13,1	18,8	16,1	17,8	8,3	
		%	>			3,1					5			25,5							30,5								
.	Machinisten.	557	3	3	4	3	2	11	12	16	21	22	31	19	20	24	22	16	18	25	24	93	72	42	54	63	106	72	
		%	0,5	0,5	0,7	0,5	0,3	2	2,1	2,9	3,8	3,9	5,6	3,4	3,6	4,3	3,9	2,9	3,2	4,5	4,3	16,7	12,9	7,1	9,7	11,3	19,1	12,9	
		%	1,7			7,8					13,3			30,1							43,4								
Id.	Stokers. id.	296	17	13	20	20	11	15	10	14	10	10	8	10	7	8	13	5	6	6	3	30	16	15	30	31	75	158	
		%	5,7	4,4	6,8	6,8	3,7	5,1	3,4	4,7	3,4	3,4	2,7	3,4	2,4	2,7	4,4	1,7	2	2	1	10,2	5,4	5,1	10,2	10,5	25,5	53,7	
		%	16,9			23,7					9,5			19,6							29,1								
Id.	Stuurlieden.	171	>	>	2	3	>	7	4	6	5	4	10	13	9	10	5	3	6	3	10	24	26	20	26	23	43	42	
		%	>	>	1,1	1,7	>	4	2,3	3,5	2,9	2,3	5,8	7,5	5,2	5,8	2,9	1,7	3,5	1,7	5,8	13,9	15,1	11,6	15,1	13,3	24,9	24,3	
		%	1,1			11,5					11			32,1							43,1								
Id.	Matrozen. id.	644	46	25	31	28	22	23	30	22	20	36	32	19	31	19	21	20	18	12	15	67	30	25	33	85	119	316	
		%	6,7	3,7	4,6	4,7	3,3	3,4	4,5	3,3	3	5,4	4,8	2,8	4,6	2,8	3,1	3	2,7	1,8	2,2	10	4,5	3,7	4,9	12,7	17,8	47	
		%	15			18,7					13,2			23							36,2								
Id.	Stuurlieden en matrozen te zamen.	815	46	25	33	31	22	30	34	28	25	40	42	32	40	29	26	23	24	15	25	91	56	45	59	108	162	358	
		%	5,5	3	3,9	3,7	2,6	3,6	4,1	3,3	3	4,8	5,0	3,8	4,8	3,5	3,1	2,7	2,9	1,8	3	10,9	6,7	5,4	7,1	12,9	19,4	42,9	
		%	12,2			17,3					12,8			25,6							38,4								

STAAT, aangevende het aantal en de leeftijden der verschillende qualiteiten bij het loodswezen benevens het aantal dat dient of gediend heeft bij de militie (1892).

Qualiteit.	Aantal.	L E E F T I J D.																							Hebben gediend of zijn dienstplichtig bij de		Gemiddelde leeftijd bij indienst- treding.
		bene- den 18	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27	28	29	30	31	32	33	34	35	36 — 40	41 — 45	46 — 50	boven 50	zeemilitie.	militie te land.	
Geheele loodswezen. Id.	740 % % %	>	>	>	3	2	8	12	12	16	20	28	26	14	24	37	29	21	28	18	122	99	70	151	176	85	25 jaar.
		>	>	>	0,4	0,3	1,1	1,6	1,6	2,1	2,7	3,8	3,5	1,9	3,2	5	3,9	2,8	3,8	2,4	16,4	13,3	9,4	20,4	23,7	11,5	
			0			5					8,6						26,5										
																	35,1										
Binnenloods- dienst. Id.	231 % % %	>	>	>	>	>	>	>	>	>	>	2	6	1	4	13	7	10	5	2	36	34	30	81	46	31	
		>	>	>	>	>	>	>	>	>	>	0,8	2,6	0,4	1,7	5,6	3	4,3	2,1	0,8	15,6	14,7	13	35	19,9	13,5	
											0,8						20,5										
																	21,3										
Zeeloodsdienst. Id.	512 % % %	>	>	>	3	2	8	13	14	14	20	26	20	13	20	24	22	11	23	16	85	64	42	72	121	62	
		>	>	>	0,6	0,4	1,5	2,5	2,7	2,7	3,9	5	3,9	2,5	3,9	4,6	4,3	2,1	4,4	3,1	16,5	12,5	8,2	14	23,6	12,1	
						7,7					11,6						28,8										
																	40,4										
Loodsschippers 2de klasse. Id.	30 % % %	>	>	>	>	>	>	>	>	>	>	>	1	>	>	>	>	>	1	>	5	7	3	13	6	8	
		>	>	>	>	>	>	>	>	>	>	>	3,3	>	>	>	>	>	3,3	>	16,6	13,3	10	43,3	20	26,6	
																	6,6										
Binnenloodsen. Id.	133 % % %	>	>	>	>	>	>	>	>	>	>	>	>	1	2	>	1	3	>	1	16	20	26	63	23	17	
		>	>	>	>	>	>	>	>	>	>	>	>	0,7	1,5	>	0,7	2,2	>	0,7	12	15	19,5	47,3	17,2	12,7	
																	5,8										
Hulpbinnen- loodsen. Id.	22 % % %	>	>	>	>	>	>	>	>	>	>	>	1	>	>	3	3	1	2	>	6	6	>	>	5	1	
		>	>	>	>	>	>	>	>	>	>	>	4,5	>	>	13,6	13,6	4,5	9,1	>	27,3	27,3	>	>	22,7	4,5	
																	45,3										
Matrozen (bin- nenl. dienst). Id.	46 % % %	>	>	>	>	>	>	>	>	>	>	2	4	>	2	10	3	6	2	1	9	1	1	5	12	5	
		>	>	>	>	>	>	>	>	>	>	4,3	8,6	>	4,3	21,7	6,5	13	4,3	2,1	19,5	2,1	2,1	10,8	26	10,8	
																	64,8										

STAAT aangevende het aantal en de leeftijden der verschillende qualiteiten bij het *loodswezen*, benevens het aantal dat dient of gediend heeft bij de militie (1892).

QUALITEIT.	Aantal.	L E E F T I J D.																							Hebben gediend of zijn dienst- plichtig bij de			
		bene- den 18	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27	28	29	30	31	32	33	34	35	36 — 40	41 — 45	46 — 50	bo- ven 50	zee- militie	militie te land.		
Loodsschipper 1ste kl.	35	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	1	5	29	3	8		
Idem.	%	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	2,8	14,3	82,9	8,6	22,9		
Zeeloodsen.	260	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	1	2	1	8	12	6	9	13	71	57	37	43	71	28			
Idem.	%	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	0,4	0,7	0,4	3,1	4,6	2,3	3,4	5	27,3	22	14,2	16,5	27,3	10,8			
	%											19,9																
Loodskweekelin- gen 1ste kl.	31	»	»	»	»	»	»	»	»	»	1	3	1	1	4	5	4	3	4	»	2	3	»	»	6	6		
Idem.	%	»	»	»	»	»	»	»	»	»	3,2	9,6	3,2	3,2	12,9	16,1	12,9	9,6	12,9	»	6,4	9,6	»	»	19,3	19,3		
	%										12,8		70,8															
	%										83,6																	
Loodskweekelin- gen 2de kl.	40	»	»	»	»	»	»	»	1	3	1	1	5	4	8	8	3	»	3	»	2	1	»	»	10	8		
Idem.	%	»	»	»	»	»	»	»	2,5	7,5	2,5	2,5	12,5	10	20	20	7,5	»	7,5	»	5	2,5	»	»	25	20		
	%										12,5		77,5															
	%										90																	
Hulp-zeeloodsen	4	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	1	1	»	»	1	»	»	1	»	»	»	»	»	»		
Idem.	%	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	25	25	»	»	25	»	»	25	»	»	»	»	»	»		
Matrozen (ze- loodsdienst)	141	»	»	»	3	2	8	12	11	13	18	22	12	5	7	3	2	2	7	2	10	2	»	»	31	12		
Idem.	%	»	»	»	2,1	1,4	5,7	8,5	7,8	9,2	12,7	15,6	8,5	3,5	4,9	2,1	1,4	1,4	4,9	1,4	7,1	1,4	»	»	22	8,5		
	%				25,5					37,5			28,1															
	%									65,6																		

ST A A T aangevende het aantal en de leeftijden van *vletterlieden* enz., benevens het aantal dat dient of gediend heeft bij de militie (1892).

GEMEENTE.	Aantal.	L E E F T I J D.																		hebben gediend of zijn dienst- plichtig bij de	
		bene- den 16	16 — 17	18 — 19	20	21	22	23	24	25	26	27	28	29	30 — 35	36 — 40	41 — 45	46 — 50	bo- ven 50	zee- militie	militie te land.
den Helder	468	17	28	43	14	12	12	18	10	12	9	15	11	12	65	45	34	33	73	72	55
	%	3,6	5,9	9,1	2,9	2,5	2,5	3,8	2,1	2,5	1,9	3,1	2,3	2,5	13,7	9,5	7,2	8,1	15,5	15,3	11,7
	%	18,6			13,8					7,5			18,5								
	%												26								
Hellevoetsluis	65	1	3	6	1	3	3	1	2	2	1	1	»	»	1	6	4	10	20	3	9
	%	1,5	4,6	9,2	1,5	4,6	4,6	1,5	3	3	1,5	1,5	»	»	1,5	9,2	6,1	15,4	30,8	4,6	13,8
	%	15,3			15,2					6			1,5								
	%												7,5								

STAAT, aangevende de leeftijden en het aantal der stuurlieden en machinisten bij de maatschappijen: „Nederland”, „N. A. S. M.”, „Rott. Lloyd”, „K. W. I. M.”, „K. Stoomvaart-Maatschappij” en „Maatschappij Zeeland” (1892).

Qualiteit.	Aantal.	L E E F T I J D.																						
		be- neden 18	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27	28	29	30	31	32	33	34	35	36 — 40	41 — 45	46 — 50	bo- ven 50
1ste-stuurman	71	»	»	»	»	»	»	»	1	2	1	2	»	1	3	7	6	4	5	4	11	8	5	11
2de »	75	»	»	»	1	2	3	2	3	4	2	4	8	9	5	5	8	3	»	1	8	4	1	2
3de »	48	»	»	2	9	5	8	5	2	3	3	2	1	1	1	4	2	»	»	»	»	»	»	»
4de »	34	»	3	10	4	5	3	2	2	1	1	»	1	1	1	»	»	»	»	»	»	»	»	»
Stuurmansleerling	20	7	9	3	1	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»
Totaal . . .	248	7	12	15	15	12	14	9	8	10	7	8	10	12	10	16	16	7	5	5	19	12	6	13
			34				58			25						81								
	%		13,6				23,2			10						32,4					7,6	4,8	2,4	5,2
															42,4									
1ste-machinist	75	»	»	»	»	»	»	»	1	2	2	6	3	4	3	2	5	5	2	2	19	9	4	6
2de »	74	»	»	»	2	3	2	5	5	4	9	5	6	4	7	3	3	2	1	2	6	3	2	»
3de »	61	»	1	4	3	10	9	9	6	5	3	1	5	3	»	1	»	»	»	»	1	»	»	»
4de »	40	1	3	10	3	9	4	3	5	»	»	»	»	»	»	1	»	»	»	»	»	»	1	»
Adsistent-machinist . . .	50	7	9	14	4	4	5	3	2	1	1	12	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»
Totaal . . .	300	8	13	28	12	26	20	20	19	12	15	19	14	11	10	7	8	7	3	4	26	12	7	6
			49				97			39						64								
	%		16,3				32,3			12,9						21,3					8,6	4	2,3	2
															34,2									

STAAT aangevende het aantal en de leeftijden van de *machinisten der koopvaardijvloot*, aan wien sedert Maart 1891 tot op medio Mei 1892 een DIPLOMA is uitgereikt.

DIPLOMA.	Aantal.	L E E F T I J D.																					Oud-leerlingen van de Kweekschool voor Machinisten in dienst der Ned. Handelsvloot.	
		18	19	20	21	22	23	24	25	26	27	28	29	30	31	32	33	34	35	36 — 40	41 — 45	46 — 50		
Diploma C.	2	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	1	1	»	»	Bij de St. Mij. Ne- derland 20 Bij de Ned. Amer. St. Mij. 3 Bij de Kon. Ned. St. Mij. 6 Bij de Kon. Paketv. Mij. Ned. Indië. 15 Totaal 44
Diploma B.	21	»	»	»	»	1	»	»	»	2	1	4	3	»	1	1	2	2	1	2	1	»	»	
id.	%	»	»	»	»	4,8	»	»	»	9,5	4,8	19	14,3	»	4,8	4,8	9,5	9,5	4,8	9,5	4,8	»	»	
	%			4,8					14,3			66,7												
	%			81																				
Diploma A.	25	»	»	1	1	3	3	5	»	3	2	2	»	»	2	1	»	1	»	»	1	»	»	
id.	%	»	»	4	4	12	12	20	»	12	8	8	»	»	8	4	»	4	»	»	4	»	»	
	%			52					20			24												
	%			44																				